



Osaamista  
ja oivallusta  
tulevaisuuden  
tekemiseen

Nora Eriksson  
Jutta Ihamäki

# Tunneälykäs työntekijä lapsen tunne- elämän tukena

Lastensuojelun laitoshoidossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi(AMK)

Sosiaali-ala

Opinnäytetyö

7.11.2018

Tekijä(t) Otsikko	Nora Eriksson, Jutta Ihamäki Tunneälykäs työntekijä lapsen tunne-elämän tukena: lastensuojelun laitoshoidossa
Sivumäärä Aika	51 sivua + 4 liitettä 7.11.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi
Ohjaaja(t)	Yliopettaja, Jyrki Konkka Lehtori, Ulla Saukkonen
<p>Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä erään pääkaupunkiseudun lastensuojelulaitoksen kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka tunneälykyys näkyy lastenkodin työntekijöiden osaamisessa, kuinka työntekijät tukevat lapsen tunne-elämää sekä miten tunneälykyys heijastuu roolissa lapsen tunne-elämän tukijana. Teoriassa kuvaamme lastensuojelua, lapsen arkea lastenkodissa, tasapainoista tunne-elämää osana lapsen hyvinvointia, aikuisen merkitystä lapsen tunne-elämän kehityksessä sekä tunneälykyyttä lastensuojelussa. Laadullisena tutkimuksena toteutettavan opinnäytetyön aineistonkeruumenetelminä käytämme sähköistä kyselyä ja teemahaastattelua. Aineiston analyysissä hyödynnämme teemoittelua, tyypittelyä, tilastollista analyysiä sekä teoriaohjautuvaa sisällönanalyysiä. Kyselyyn saatiin kuusi vastausta. Tuloksissa merkittävimpinä tunneällyn osatekijöinä korostuvat empatia, optimismi ja stressinsietokyky. Lapsen tunne-elämän tukijan roolia, roolin merkityksiä ja roolissa vaadittavaa osaamista sekä keinoja tukea tunne-elämää työntekijät kuvailevat monipuolisesti. Haastattelut suoritimme kolmelle työntekijälle. Tuloksista muodostuu kaksi pääkäsitettä: työntekijän tunneälykyys ja lapsen tunne-elämän tukeminen. Työntekijän tunneälykyys koostuu yläkäsitteistä intrapersoonallinen, interpersoonallinen ja muu tunneällyn perustuva osaaminen. Lapsen tunne-elämän tukeminen muodostuu yläkäsitteistä lapsen tunne-elämän tuen tarve ja työntekijä lapsen tunne-elämän tukena. Kyselyn ja haastattelun aineistojen perusteella voimme todeta työntekijöillä olevan tietoa lapsen tunne-elämän kehityksestä, tasapainoisen tunne-elämän merkityksestä osana hyvinvointia sekä tunneällyn perustuvaa osaamista, joka näkyy myös roolissa tunne-elämän tukijana. Tieto tunneällystä jää melko pinnalliseksi. Tunneälyteorioihin perehtyminen voisi auttaa työntekijöitä hyödyntämään tunneälyä työssään laaja-alaisemmin, sillä työntekijöillä on halua kehittää omaa ammatillista toimintaansa. Opinnäytetyö oli haastava, mutta opettava kokemus. Suurimmaksi haasteeksi osoittautui aiheen laajuus ja jatkuva rajaaminen. Jatkotutkimusaiheeksi esitämme tunneällyn merkityksien tutkimista muualla lastensuojelussa tai toisessa asiakasryhmässä, kuten mielenterveyskuntoutujien tai kehitysvammaisten kanssa.</p>	
Avainsanat	tunneäly, tasapainoinen tunne-elämä, lastensuojelu

Author(s) Title	Nora Eriksson, Jutta Ihamäki Supporting the Child's Emotional Life with Emotional Intelligence During Foster Care
Number of Pages Date	51 pages + 4 appendices 7 November 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Ulla Saukkonen, Senior Lecturer
<p>The purpose of the thesis is explaining what the role of emotional intelligence in foster institution is, and how the workers support a child's emotional life. What emotional intelligence competencies and skills are required as a worker, who support a child's emotional life. The thesis is conducted in cooperation with a foster care institution in Helsinki Metropolitan Area. The theoretical part of the thesis introduces a child's everyday life in the foster institution and a balanced emotional life as a part of child's well-being. It also describes the Bar-On's theory of emotional intelligence and important emotional intelligence competencies and skills to a child welfare worker. In addition, we describe in the theoretical part of the thesis the development of a child's emotional life and the importance of the adult in a child's emotional life. The thesis is a qualitative research, as information is collected through an online survey and semi-structured interview. As in the results part of the thesis, we use themes, a statistical method and a theory-driven content analysis. The online survey was answered by six workers. The three most selected subscales are empathy, optimism and stress tolerance. Workers describe their own role as a child's emotional supporter diversely. In addition, the answers describe what abilities and practical skills are required as a worker who support the child's emotional life. We also conducted a semi-structured interview for three employees. The material of the interviews consists of two main concepts: the emotional intelligence of the worker and the support of a child's emotional life. The first main concept the emotional intelligence of the worker consists of three top concepts: intrapersonal competence, interpersonal competence and other emotional intelligence competence. The second main concept the support of a child emotional life consists of two top concepts: child's need to emotional support and worker supporting a child's emotional life. The conclusions from the results are that the workers have knowledge of the development of a child's emotional life and of the adult's role in supporting a child's emotional life. In addition, the workers have emotional intelligence competencies and skills. However, the knowledge of emotional intelligence is rather limited. The workers could take full advantage of their emotional intelligence competencies and skills by gaining more information about emotional intelligence. The making of the thesis has been a challenging and an educational experience. The biggest challenge we consider is the topic being too broad and the fragmentation of essential information. As a further research topic, we suggest examining the emotional intelligence in another foster care institution or with other customer group such as mental health rehabilitees or people with an intellectual disability.</p>	
Keywords	an emotional intelligence, a child welfare, a foster care

## Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelu lapsen hyvinvoinnin tukena	3
2.1	Lastensuojelun tehtävät	3
2.2	Arki lastenkodissa	4
2.3	Tasapainoinen tunne-elämä osana hyvinvointia	6
3	Tunneällyn merkitys lastenkodissa	8
3.1	Tunneäly	8
3.2	Työntekijän tunneällyn perustuva osaaminen	10
4	Aikuinen lapsen tunne-elämän kehityksen tukena	15
4.1	Lapsen tunne-elämän kehitys	15
4.2	Lastensuojelun työntekijä lapsen tunne-elämän tukijana	18
5	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät ja toteutus	22
5.1	Aineiston keruu	22
5.2	Sisällönanalyysi	23
5.3	Opinnäytetyön toteutus	24
5.3.1	Sähköinen kysely	24
5.3.2	Teemahaastattelu	26
5.4	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettiset huomiot	26
6	Opinnäytetyön tulokset	29
6.1	Kyselyn tulokset	29
6.2	Haastatteluiden tulokset	32
6.2.1	Työntekijän tunneälykyys	33
6.2.2	Lapsen tunne-elämän tukeminen	36
7	Johtopäätökset	42
8	Pohdinta	45
	Lähteet	48
	Liitteet:	
	Liite 1. Tunneällyn kehittäminen ja arviointi	
	Liite 2. Saatekirje	
	Liite 3. Kysely	
	Liite 4. Teemahaastattelun runko	

## 1 Johdanto

Lastensuojelun ydintavoite on lapsen edusta ja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Lastensuojelun sijaishuollossa lapsen hoito ja kasvatusta järjestetään lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Lapsen hyvinvoinnin kannalta turvallisen ja läsnäolevan aikuisen sekä läheisten ihmissuhteiden muodostaminen ja ylläpitäminen ovat sijaishuollossa erityisen tärkeitä. Sijaishuollossa omaa työtä tarkastellaan ja kehitetään lapsen näkökulmasta lastensuojelun laatuksikriteerien mukaisesti. (Mitä on lastensuojelu 2016; Saastamoinen 2010: 2-3.)

Tasapainoinen tunne-elämä on olennainen osa hyvinvointia. Tunne-elämän kehitys alkaa jo varhaisessa vuorovaikutuksessa heti syntymän jälkeen. Lapsen ja nuoren tunne-elämän tasapainoon ja hyvinvointiin vaikuttavat merkittävästi varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteen laatu. (Kokkonen 2010: 11-21; Mäntymaa & Puura & Aronen & Carlson 2016: 23-27; Siegel 2014: 179; Sinkkonen 2015: 163.) Lastensuojelussa huostaanotetuilla lapsilla on usein kielteisesti tunne-elämän kehitykseen vaikuttaneita kokemuksia, kuten katkoksia läheissuhteissa. Puutteet lapsen tunne-elämän kehityksessä vaikuttavat lapsen tunne-elämän tasapainoon ja tunteiden säätelytaitoihin. Varhaislapsuudessa syntyneiden tunne-elämän kehityksen puutteiden korjaaminen vaatii pitkäkestoisia työskentelyä ja runsaasti korjaavia kokemuksia, joka korostaa lastenkodin työntekijän roolin merkitystä. (Goleman 1995: 231-239; 2006: 172-182; Häkkinen 1999: 106-109, 119-120.)

Tunneälyä on tutkittu työelämässä, kuitenkin lähinnä yritysmaailmassa. Tutkimuksissa tunneällyn on todettu olevan merkityksellistä työelämässä pärjäämisen ja menestymisen kannalta. Tunneäly on myös liitetty hyvään strategiseen johtamiseen, tuottavuuteen sekä työhyvinvointiin. (Goleman 1998; Saarinen 2001.) Tutkimuksissa on todettu, että työntekijöiden tunneällyn kehittäminen parantaa työntekijöiden yhteistyötaitoja sekä vähentää työntekijöiden välisiä ristiriitoja. Lisäksi tunneällyn avulla työntekijöiden tunteiden hallinnan kehittäminen mahdollistaa hyvien strategisten päätösten tekemisen. (Caruso & Bienn & Kornacki 2006.)

Sosiaalialalla tunneälykkyyttä on tutkittu hieman. Tutkimuksissa on todettu tunneällyn toimivan työntekijän voimavarana, tukevan asiakkaan hyvinvointia sekä tehostavan yhteis-

työtä työyhteisössä. Tunneällyn merkityksien tutkiminen on kuitenkin sosiaalialalla puutteellista ja tietoa on tuotettu niukasti. Sosiaalialalla tunneälykäs työntekijä tiedostaa, tunnistaa ja hallitsee omat tunteensa sekä havaitsee ja ymmärtää muiden tunteita. Lisäksi tunneäly auttaa työntekijää tekemään asiakkaan hyvinvointia tukevia päätöksiä, sillä tunteita ei voi erottaa päätöksenteosta. Tunneälykäs työntekijä pystyy tarkastelemaan tunteitaan kriittisesti työnsä jokaisessa vaiheessa, jota pidetään tärkeässä osassa sosiaalialan työtä. Lastenkodissa tunneälykäs työntekijä kohtaa lapsen empaattisesti sekä osaa opettaa lapselle elämässä tarvittavia tunnetaitoja. (Morrison 2016.) Itsetuntemuksen ja empatiakyvyn kehittäminen ovat sosiaalialan työntekijää työuupumukselta ja sijaistraumatisoitumiselta suojaavia tekijöitä. (Gerdes & Segal 2009; Wagaman & Geiger & Shockley & Segal 2015.)

Opinnäytetyön avulla haluamme selvittää, kuinka työntekijöiden tunneälykyys näkyy lastenkodissa, mikä on työntekijän rooli lapsen tunne-elämän tukijana, millaista osaamista roolissa vaaditaan, mikä on roolin merkitys lapsen tunne-elämälle sekä miten työntekijän tunneälykyys tässä roolissa näkyy. Tutkimuskysymyksemme on kaksiosainen ja opinnäytetyössä käytettyyn teoriatietoon pohjautuva *”miten tunneäly näkyy lastensuojelun työntekijöiden osaamisessa?”* sekä *”kuinka tunneälykäs työntekijä tukee lapsen tunne-elämää?”* Opinnäytetyön avulla yhteistyössä toimivan lastenkodin työntekijät voivat tarkastella ja kehittää omaa ammatillista toimintaansa sekä löytää keinoja oman tunneällyn kehittämiseksi. Lisäksi opinnäytetyötä voidaan käyttää muutoinkin lastensuojelussa hyödykseen tunneälyisten toimintamallien ja -tapojen kehittämiseksi.

Opinnäytetyön ensimmäisessä kappaleessa esittelemme toimintaympäristömme lastensuojelun, kuvaamme arkea lastenkodissa sekä tunteiden ja tasapainoisen tunne-elämän merkitystä osana lapsen hyvinvointia. Seuraavassa kappaleessa käsittelemme tunneälyteoriaa yleisellä tasolla sekä kuvaamme tarkemmin tunneällyn merkitystä lastensuojelussa. Kolmannessa kappaleessa esittelemme lapsen ja nuoren tunne-elämän kehitystä ja aikuisen antaman tuen merkitystä lapsen tunne-elämän kehityksen kannalta. Lisäksi kuvaamme työntekijän roolia osana lapsen tasapainoista tunne-elämää ja lapsen tunne-elämää tukevia keinoja. Taustateorian jälkeen esittelemme opinnäytetyön tutkimukselliseen osuuteen liittyvää teoriaa ja tutkimuksen käytännön toteutumista. Lopuksi kuvaamme tutkimuksen tuloksia, johtopäätöksiä ja koko opinnäytetyön toteuttamiseen liittyvää pohdintaa.

## 2 Lastensuojelu lapsen hyvinvoinnin tukena

Lastensuojelu nähdään lasten laaja-alaisena suojeluna, jota eivät toteuteta ainoastaan lastensuojeluviranomaiset. Lähtökohtana lastensuojelussa on lapsen etu ja sen mukainen lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. (Mitä on lastensuojelu 2016.) Lapsen hyvinvointia on mahdollista määritellä useista näkökulmista. Tärkeää hyvinvoinnin kannalta on ymmärtää ikäkauden erityisyys ja kasvuympäristön vaikutus. Lapsen hyvinvointia koskevassa teoriassa lapsuuden kasvuympäristön nähdään vaikuttavan lapsen myöhempään elämässä menestymiseen. Teoriassa lapsen myöhempi elämässä menestyminen nähdään enemmän riippuvaisena lapsuuden kasvuolosuhteista, kuin lapsesta itsestään. Myöhempää elämässä menestymistä voidaan tarkastella useista näkökulmista, kuitenkin voidaan nähdä menestyksellisen elämän olevan yhteiskunnallisesti ja moraalisesti hyväksyttävän oman näköisen elämän elämistä. (Alexandrova 2017: 54-56, 68-75.)

Teoriassa lapsuuden kasvuympäristö liitetään osaksi lapsen hyvinvointia. Hyvän lapsuuden merkityksen ymmärtäminen onnistuu parhaiten perehtymällä siihen, millaiset tekijät ja olosuhteet lapsuudessa toimivat aikuisuuden kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävinä ja sosiaalisilta ongelmilta suojaavina. Hyvä lapsuuden kasvuympäristö tukee lapsen sosiaalisia suhteita, mahdollisuuksia mielekkääseen vapaa-aikaan, tunne-elämän tasapainoa sekä edistää psyykkistä hyvinvointia ja lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja terveyttä. Tärkeintä on, että kasvuympäristö mahdollistaa lapselle maailmaan tutustumisen lapselle itselleen ominaisella ja yksilöllisellä tavalla lapsen kehitystason mukaisesti. Lapset, joiden lapsuuden kasvuympäristö ei edistä ja tue lapsen kehitystä voivat, kuitenkin kehittää itselleen joitakin hyvää tulevaisuutta turvaavia kykyjä. (Alexandrova 2017: 68-75.)

### 2.1 Lastensuojelun tehtävät

Suomessa lastensuojelun toimintaa ohjaa Suomen perustuslaki, lastensuojelulaki sekä YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. Lastensuojelullisiin perustehtäviin kuuluu lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lastensuojelutyö. Varsinaisia lastensuojelullisia toimia aiheuttaa huoli lapsen hyvinvoinnista. Lastensuojelulliset toimet muodostuvat avohuollon, sijaishuollon ja jälki-

huollon palveluista. (Mitä on lastensuojelu 2016.) Avohuollon tukitoimet ovat erilaisia perheen arkea tukevia palveluita, kuten perhetyöntekijän käynnit asiakkaan kotona tai perheelle annettu taloudellinen tuki. Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijainen keino tukea ja auttaa perhettä. (Taipale 2006: 166; Saastamoinen 2010: 57-58.)

Sijaishuollon tukitoimia käytetään, jos avohuollon tukitoimet eivät riitä perheen tukemiseksi tai lapsen terveys ja kehitys ovat elinolosuhteiden tai lapsen oman toiminnan johdosta vakavasti uhattuna. Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaisen hallinto-oikeuden päätöksen perusteella sijoitetun lapsen tai nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona, ammatillisena perhehoitona, lastensuojelulaitoksissa tai muuten lapsen edun mukaisella tavalla. Sijaishuoltopaikan valinta perustu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, kuitenkin perhehoitoa pidetään yleisesti ensisijaisena sijaishuollon muotona. (Saastamoinen 2010: 4-11.) Sijoituspaikkaa valitessa huomioidaan lapsen ikä, läheiset ihmissuhteet, kodin ulkopuolelle sijoittamiseen johtaneet syyt ja lapsen fyysiset, psyykkiset sekä emotionaaliset tuen tarpeet (Lapsen yksilöllisen tarpeen kartoittaminen n.d.).

Sijaishuolto päättyy, kun lastensuojelunlain mukaista tarvetta sijaishuollolle ei ole, kuitenkin viimeistään lapsen täyttäessä 18-vuotta. Jälkihuollon palveluita järjestetään nuorelle, jonka sijoitus on kestänyt vähintään puoli vuotta siihen asti, kun nuori on 21-vuotias. Jälkihuollon palvelut ovat yksilöllisesti valittuja ja nuoren itsenäistymistä tukevia palveluita, kuten aikuisen antama psykososiaalinen tuki sekä asumiseen saatava taloudellinen tuki. (Jälkihuolto 2017; Saastamoinen 2010: 39, 62; Sijaishuollon päättyminen n.d.)

## 2.2 Arki lastenkodissa

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä erään pääkaupunkiseudulla sijaitsevan lastensuojelulaitoksen kanssa. Laitoshoito voi olla lapsen edun kannalta paras sijoitusmuoto tilanteissa, joissa sijoitus on väliaikainen, lapsen hoito on erityisen vaikeaa tai lapsi on jo murrosikäinen. Laitoshoitoa voidaan järjestää kunnallisesti, valtiollisesti tai yksityisten tahojen toimesta lastenkodeissa, koulukodeissa tai niihin verrattavissa olevissa nuorisotai vastaanottokodeissa. Laitoshoitotoiminnan edellytyksenä on asianmukaiset, kodinomaiset sekä viihtyisät toimitilat, joissa lapsilla on mahdollisuus riittävään yksityisyyteen ja yksinoloon. (Saastamoinen 2010: 4-11, 90-92.)



Lastensuojelulaitoksessa työntekijöiltä vaaditaan laaja-alaista osaamista ja ammattitaitoa sekä kykyä työskennellä haastavissa tilanteissa. Henkilökunnan määrä suhteutetaan hoidettavien lasten lukumäärään, heidän vaatimansa hoidon ja kasvatuksen sekä toiminnan realiteetteihin. Hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla työntekijältä vaaditaan työhönsä riittävä pätevyys. (Lastensuojelulaitokset n.d.; Saastamoinen 2010: 93.) Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto, kuten sosionomi (AMK) antaa oikeuden toimia lastensuojelussa sosiaalialan ammattihenkilönä hoito- ja kasvatustehtävissä. Sosiaalialan ammattihenkilöstön koulutuksesta ja ammatillisesta pätevyydestä säädetään lailla ja laillistetut sosiaalialan ammattihenkilöt kirjataan Valviran sosiaalialan ammattihenkilöiden rekisteriin. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Lastensuojelulaitokset n.d.; Talentia ry n.d.)

Opinnäytetyön kanssa yhteistyötä tekevässä lastenkodissa kaikki sijoitetut lapset ovat iältään yli 12-vuotiaita. Lastenkodin erityisosaaminen perustuu lasten psyykkisen hyvinvoinnin ja kuntoutumisen tukemiseen. Lastenkodissa kodinomaisuus, perhekeskeisyys, toiminnallisuus, yksilöllisyys sekä yhteisöllisyys ovat toimintaa ohjaavia arvoja, jotka tukevat kodinomaista, turvallista ja kuntouttavaa arkea. Lapsen etu ja tarpeet ohjaavat lastenkodin toimintaa, joten jokaisen lapsen arki muodostuu yksilöllisesti lapsen tarpeista. (Lastenkoti, Nuorisokoti n.d.; Lapsen arki ja perushuolto sijaishuollossa n.d.) Lisäksi tässä kappaleessa lähteenä on hyödynnetty yhteistyökumppanimme omavalvontasuunnitelmaa, johon emme viittaa anonymiteetin säilymiseksi.

Lastenkodissa hyödynnetään omaohjaajatyöskentelyä, jonka tavoitteena on tarjota lapselle vähintään yksi läheinen ja turvallinen vuorovaikutussuhde aikuiseen. Omaohjaaja on lapselle läheinen työntekijä, jolla on päävastuu lapsen asioista. Lisäksi omaohjaaja on muita työntekijöitä paremmin perehtynyt lapsen elämään ja historiaan. Omaohjaajatyöskentely tukee lapsen tunne-elämää ja luo turvallisuutta sekä auttaa rakentamaan lapselle lapsen näköistä ja yksilöllistä arkea. (Lastenkoti, Nuorisokoti n.d.; Lapsen arki ja perushuolto sijaishuollossa n.d.) Lisäksi tässä kappaleessa lähteenä on hyödynnetty yhteistyökumppanimme omavalvontasuunnitelmaa, johon emme viittaa anonymiteetin säilymiseksi.

Arjen rakenteen lastenkodissa luovat päivärytmi, harrastukset, koti-illat, palaverit ja lapsen vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, joilla varmistetaan lapselle säännöllinen, kuntouttava ja lapsen hyvinvointia tukeva arki. Päivärytmi muodostuu arkisten kodinomaisten rutiinien, kuten säännöllisen ruokailun, riittävän levon, koulun ja ulkoilun ympärille,

jotka tuovat ennustettavuutta sekä turvallisuuden tunnetta arkeen sekä tukevat lapsen elämänhallintaa. Lapsen yksilöllisyyttä tukevat henkilökohtaiset mielekkäät harrastukset, jotka ovat osa kuntoutusta. Yhteisöllisyyttä lastenkodissa luodaan koti-iltojen avulla, joissa yhdessä tekemällä vahvistetaan yhteishenkeä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Lastenkoti, Nuorisokoti n.d.; Lapsen arki ja perushuolto sijaishuollossa n.d.)

Palaverien ja lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on edistää lapsen hoitoa ja kuntoutusta. Tyypillisimpiä palavereja ovat osastopalaverit sekä lisäksi erilaisia palavereja järjestetään lapsen vanhempien ja erilaisten yhteistyöverkostojen, kuten koulun kanssa. Lapsen vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää lapsen tasapainoisen kehityksen, huollon jatkuvuuden ja sijoituksen onnistumisen näkökulmasta. Lapsen suhdetta vanhempiin tulee lastenkodissa tukea lapsen edun mukaisesti. (Lastenkoti, Nuorisokoti n.d.; Yhteistyö lapsen syntymävanhempien kanssa n.d.)

### 2.3 Tasapainoinen tunne-elämä osana hyvinvointia

Tunne-elämä muodostuu tunteista ja tunteidensäätelystä. Tunteiden perustehtäviä ovat ihmisen toiminnan ohjaaminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Tunteet eli tunnereaktiot ovat kokonaisvaltaisia koko kehon reaktioita, jotka ohjaavat ihmisen vaistonvaraista käyttäytymistä. Tunnekokemukset ovat tietoisien ajattelun avulla tiedostettuja tunnereaktioita, joiden tavoitteena on hyvinvoinnin varmistaminen. Tietoinen ajattelu ohjaa ihmisen ajattelua ja mahdollistaa tunnekokemusten syntyminen lisäksi tunteidensäätelyyn. Tunteidensäätely on tietoista sekä tiedostamatonta vaikuttamista siihen, mitä ja miten pitkään sekä kuinka voimakkaasti eri tunteita tunnetaan. (Goleman 1995: 19-30; Kokkonen 2010: 11-20; Nummenmaa 2010: 11-55, 187-215.)

Tunteiden tiedostaminen on välttämätöntä tasapainoisen tunne-elämän kannalta. Erityisesti myönteiset tunnekokemukset voivat muodostua myöhemmin voimavaroiksi, jotka auttavat selviytymään paremmin tulevista kielteisistä tunteista. Lisäksi myönteiset tunnekokemukset tukevat hyvinvointia vaikuttamalla myönteisesti terveyteen, ihmissuhteisiin, työelämään ja koettuun elämänlaatuun. Maailman laajuisesti yleisempiä mielenterveyden häiriötä ovat erilaiset ahdistusperäiset häiriöt, mielialahäiriöt ja lääke- ja huumausaineriippuvuudet. Nämä kolme yleisintä mielenterveydenhäiriötä ovat kaikki sidoksissa tunnejärjestelmän toiminnanmuutoksiin. (Goleman 1995: 19-30; Kokkonen 2010: 11-20; Nummenmaa 2010: 11-55, 187-215.)

Tunteet kuuluvat vuorovaikutukseen, joka on ihmisten välistä tietoista kommunikointia. Vuorovaikutuksessa tunteiden ilmaiseminen vahvistaa ihmisten välistä keskinäistä sosiaalista toimintaa. Tunteitaan ihminen ilmaisee kasvojen ilmeillä, äänen, kuten itkun ja naurun avulla sekä sanattomasti keholla. Tunteet myös tartuttavat vuorovaikutuksessa ihmisestä toiseen, sillä toisen ihmisen tunneilmaisun havaitseminen aiheuttaa usein tunneilmaisua vastaanottavassa ihmisessä tunneilmaisua vastaavan tunnekokemuksen. Tunteiden tarttumisella on myönteisiä sekä kielteisiä seurauksia. Tunnetartunta mahdollistaa empatian kokemisen, mutta tunnetartuntaa voidaan käyttää myös valehteluun ja ihmisten manipulointiin. Tunteiden tiedostamisella ja tunteidensäätelyllä voi vaikuttaa tunnetartuntaan. Lisäksi vuorovaikutus yhdistää ihmisen sosiaaliset taidot ja tunnetaidot toisiinsa. Tunnetaidot eli tunteidensäätelytaidot mahdollistavat tunteiden hyödyntämisen vuorovaikutuksessa. Sosiaaliset taidot mahdollistavat tunteiden ilmaisemisen tilanteeseen sopivalla tavalla. Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen välisen yhteyden poistaminen johtaa erilaisiin sosiaalisiin vaikeuksiin, kuten puutteellisiin sosiaalisiin taitoihin, kyvyttömyyteen ymmärtää muiden tunteita ja heikkoon empatiakykyyn. (Goleman 2006: 12-33, 91-94, 143-153, 183-185, 321-329; Nummenmaa 2010: 76-104, 130-149, 206-215.)

### 3 Tunneällyn merkitys lastenkodissa

Sosiaalialan työtä voidaan kuvata ”*tunnetyönä*”, joka perustuu työntekijän ja asiakkaan väliselle vuorovaikutussuhteelle. Vuorovaikutussuhteen kehittyminen vaatii työntekijältä aitoa läsnäoloa, arvostusta ja valmiutta hyväksyä asiakas. Tunnetyö haastaa työntekijän ammatti-identiteettiä, itsetuntoa ja tunnetaitoja. (Kokkonen 2010: 116; Särkelä 2001: 27-72.) Sosiaalialan työssä työntekijän empatiakykyä pidetään yhtenä onnistuneen asiakassuhteen edellytyksenä. Lisäksi empatiaa pidetään tärkeänä asiakkaan hyvinvoinnin ja työntekijän työssä jaksamisen näkökulmista. Työntekijöillä ei kuitenkaan ole riittävästi tietoa empatian eri muodoista tai sen ammatillisesta hyödyntämisestä. (Gerdes & Segal 2009.)

#### 3.1 Tunneäly

Tunneäly on yksi yleisesti tunnustettu älykkyyden muoto, jota voidaan kehittää, mitata ja arvioida. Tunneälystä on kehitetty useita teorioita. Kaikissa teorioissa yhteistä on, että tunneäly on monen tekijän muodostama kokonaisuus, joka perustuu ihmiseen persoonallisuuteen, tunteisiin, tietoiseen ajatteluun ja motiiveihin. Tunneäly mahdollistaa tunteiden ymmärtämisen, hallinnan sekä monipuolisen ja tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen elämässä, joka auttaa ihmistä voimaan psyykkisesti paremmin sekä tekemään hyvinvointia tukevia päätöksiä. Lisäksi tunneäly edistää osallisuutta yhteiskuntaan ja vaikuttaa positiivisesti koulutukseen, sekä kulttuuriin ja sosiaalisiin käytäntöihin. (Mayer 2006: 9-13, 20-24; Salovey 2006.)

Bar-Onin teoriassa tunneäly on ihmisen kyvykkyyttä selvitä tämän hetken vaatimuksista omassa ympäristössään. Teoriassa tunneäly jaetaan viiteen toiminnan eri ulottuvuuksia määrittelevään päätekijään, jotka ovat *intrapersonalliset tekijät*, *interpersoonalliset tekijät*, *sopeutuminen*, *paineensieto* ja *yleinen hyvinvointi*. Päätekijät koostuvat asenteita, ajattelutapoja, toimintamalleja ja reagoititapoja määrittelevistä osatekijöistä. Osatekijöistä on eroteltavissa kolme ryhmää *ydintekijät* (core factors), *seuraamustekijät* (results) ja *välittävät tekijät* (supporting factors). Osatekijöiden ja niiden välisen suhteen vuoksi teoria soveltuu hyvin tunneällyn kehittämiseen. (Mayer 2006: 3-11; Saarinen 2001: 19-44.)

Päätekijä	Osatekijät
<b>Intrapersonalliset tekijät</b>	Omien tunteiden tiedostaminen Vakuuttavuus Itsenäisyys Itsetuntemus Itsensä toteuttaminen
<b>Interpersoonalliset tekijät</b>	Empatia Sosiaalinen vastuunotto Ihmissuhteet
<b>Sopeutuvuus</b>	Todellisuudentaju Joustavuus Ongelmanratkaisu
<b>Paineensieto</b>	Stressinsietokyky Impulssienhallinta
<b>Yleinen hyvinvointi</b>	Optimismi Onnellisuus

Taulukko 1. Tunneällyn päätekijät ja päätekijän muodostavat osatekijät. (Saarinen 2001: 35-44.)

Intrapersonalliset tekijät eli henkilökohtaiset taidot muodostuvat osatekijöistä *omien tunteiden tiedostaminen, vakuuttavuus, itsenäisyys, itsetuntemus ja itsensä toteuttaminen*. Intrapersonalliset tekijät ovat tunneällyn perusta, jotka kuvaavat kuinka ihminen kokee ja hyväksyy itsensä sekä tunteensa. Intrapersonalliset tekijät eivät ole osa ihmisen persoonallisuutta, kuitenkin persoonallisuus ja temperamentti vaikuttavat merkittävästi kuinka helppoa tekijöiden kehittäminen on. Intrapersonallisten tekijöiden hyödyntämiseksi ihminen tarvitsee interpersoonallisia tekijöitä. Omien tunteiden tiedostaminen on tunneällyn tärkein taito, joka mahdollistaa tunneällyn ja muiden tunnetaitojen kehittämisen. (Saarinen 2001: 35-37.)

Interpersoonalliset tekijät eli ihmisen vuorovaikutustaidot muodostuvat osatekijöistä *empatia, sosiaalinen vastuu ja ihmissuhteet*. Interpersoonalliset tekijät kuvaavat ihmisen tietoisuutta muiden tarpeista ja tunteista, sekä kykyä toimia vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Temperamentti ja persoonalliset taidot mahdollistavat toisille ihmisille luonnostaan muita paremmat interpersoonalliset tekijät. Interpersoonallisten tekijöiden kehittäminen vaatii intrapersonallisten tekijöiden kehittämistä. Sopeutumisen osatekijät *todellisuudentaju, joustavuus ja ongelmanratkaisutaidot* kuvaavat ihmisen kyvykkyyttä

selviytyä vaikeista tilanteista. Lahjakkuus sopeutuvuuden päätekijällä mahdollistaa ihmisille ongelmien tehokkaan, ratkaisukeskeisen ja joustavan lähestymisen erilaisissa tilanteissa sekä ympäristöissä. Sopeutumiskykyä voi kehittää vaikeuksien ja ongelmien edessä aidosti pysähtymällä ja suunnitelmallisesti ratkaisua etsimällä. (Saarinen 2001: 37-40.)

Paineensiedon osatekijät *stressinsietokyky* ja *impulssienhallinta* kuvaavat ihmisen kykyä sietää vaikeita tai epämiellyttävältä tuntuja tunteita ja tilanteita. Hyvin painetta sietävät ihmiset ovat rauhallisia, eivät ota asioita henkilökohtaisesti ja ilmaisevat itseään harkitusti. Paineensietokykyä voi kehittää omia stressin- ja impulssienhallintamenetelmiä kehittämällä sekä omista perustarpeista huolehtimalla. Yleisen hyvinvoinnin osatekijät *optimistisuus* ja *onnellisuus* kuvaavat ihmisen suhdetta elämään ja maailmaan. Hyvinvoivat ihmiset ovat optimistisia ja jakavat ympäristöön omilla asenteillaan ja olemuksellaan hyvää oloa ja myönteistä ilmapiiriä. Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen on keskeisessä roolissa yleisen hyvinvoinnin kehittämisessä. (Saarinen 2001: 41-44.)

Tunneälykkyyden kehittäminen vaatii itseen, omaan persoonallisuuteen ja omiin tunteisiin ja arvoihin perehtymistä. Lisäksi tarvitaan omien vahvuuksien ja heikkouksien kriittistä tarkastelua. Tärkeää on pohtia omaa tilannetta, motivaatiota sekä voimavaroja, jonka jälkeen omista tunneälytaidoistaan hankitaan mahdollisimman objektiivista tietoa, esimerkiksi Bar-Onin EQ-i tunneälykkyydestin avulla. Objektiivisen tiedon avulla luodaan kehittämissaikataulu sekä asetetaan itselle konkreettiset tavoitteet. Kehityssuunnitelma (Liite1) voi olla yksinkertainen lomake, jossa tulee ilmi omat tavoitteet, toimenpiteet, kehityksen seurantatyökalu ja kehitysaikataulu. Kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti objektiivisen tiedon, kuten kehityskeskustelun tai EQ-i:n avulla, itsetunteestaan koko ajan laajentaen. Kehittyminen ja kehittäminen vaativat aktiivista työskentelyä omien tavoitteiden mukaisesti. Itsetuntemus on taito, joka ei automatisoidu, vaan vaatii jatkuvaa kehittämistä. (Saarinen 2001: 51-56.)

### 3.2 Työntekijän tunneälyyn perustuva osaaminen

Lastensuojelussa työskentely vaatii työntekijältä monialaista osaamista, jossa korostuvat erityisesti tunneälyn intrapersonallinen ja interpersoonallinen osaaminen. Tunneälykäs työntekijä on tietoinen itsestään, omista vahvuuksista, heikkouksista, tunteistaan ja toiminnasta sekä osaa havainnoida työn vaikutusta omaan psyykkiseen jaksamiseen, joka

helpottaa tarvittaessa avun hakemista. Lisäksi tunneälykäs työntekijä osaa toimia empaattisesti asiakkaasta aidosti välittäen ja asiakkaan hyvinvointia tukevia päätöksiä tehdä. Hyvän työntekijän yksittäisiä ominaisuuksia ja taitoja tärkeämpää on työntekijän osaamisen ja henkilökohtaisen ominaisuuksien muodostama kokonaisuus. (Morrison 2006; Pihlaja 1999: 135-136.)

Lastenkodissa työntekijän käsitys itsestään kasvattajana vaikuttaa lapsen kasvuympäristöön. Itsetuntemus ja itsereflektointi ovat ammatillisen kasvun kannalta välttämättömiä taitoja. (Pihlaja 1999: 135-136.) Itsetuntemus on tietoisuutta omista tunteista, mieltymyksistä ja voimavaroista. Se on kokonaisvaltaista itsensä ymmärtämistä ja hyväksymistä, joka näkyy kykyinä kunnioittaa ja arvostaa itseään sellaisena kuin on. Itsetuntemus ei ole itsensä korostamista, vaan itsensä ja osaamisensa kyseenalaistamista, joka mahdollistaa itsensä kehittämisen. Itsetuntemuksen osa-alueella taitavat ihmiset ovat itsevarmoja, tiedostavat omat vahvuutensa ja heikkoutensa, sietävät hyvin painetta ja osaavat tunnistaa sekä sanoittaa omia tunteitaan. (Goleman 1995: 65-82; 1998: 71-93; Saarinen 2001: 99-108.)

Tunnetyössä työntekijä joutuu työnsä puolesta kohtaamaan muiden ihmisten voimakkaita tunteita, kätkemään todelliset tunteensa, esittämään myönteisiä tunteita ja empatiaa kokemaansa vahvemmin ja kääntämään oman kielteisen tunnekokemuksen myönteiseksi asiakkaan edun vuoksi. Tunnetyö haastaa työntekijän omien tunteiden tiedostamista sekä hallintaa. (Kokkonen 2010: 115-123.) Omien tunteiden tiedostaminen on omien tunteiden tunnistamista, ymmärtämistä ja erittelyä sekä kykyä ymmärtää miten tunteet vaikuttavat omaan käyttäytymiseen ja kykyyn tehdä omien arvojen mukaisia päätöksiä. Kyky tiedostaa omia tunteitaan mahdollistaa omien tunnereaktioiden säätelyn, joka on erityisen tärkeää vahvojen tunteiden, kuten vihan kohdalla. Keskeistä omien tunteiden hallinnan kannalta on ihmisen kyky hallita impulssejaan, joka on hetkellisten tunteiden, ajatusten, mielihalujen ja houkutusien vastustamista. Impulssienhallinta mahdollistaa impulsseihin harkitusti ja hallitusti reagoimisen. (Goleman 1995: 65-82; 1998: 104-121; Saarinen 2001: 66-72, 80-88.)

Tunnetyössä eniten kuormitusta aiheuttaa työntekijän todellisten tunteiden sekä tilanteen vaatiman tunteen välinen ristiriita. Itsetuntemukseen ja tunteiden säätelyyn perustuvien tunnemielikuvien avulla työntekijä voi vähentää tilanteen vaatiman ja työntekijän kokeman tunteen välistä ristiriitaa. Tunnemielikuvissa työntekijä käyttää hyödykseen omia aikaisempia myönteisiä tunteitaan tai uudelleen arvioi tilannetta ja tietoisesti liittyy

tilanteeseen tunteita, joita tilanteesta ei automaattisesti nouse. Todellisten tunteiden tukahduttaminen sekä tunteiden pinnallinen näytteleminen ovat haitallista asiakassuhteille, työilmapiirille, työssä hyvin suoriutumiselle ja aiheuttaa myötätuntuupumusta. (Kokkonen 2010: 115-126.)

Itsetuntemus sekä omien tunteiden tiedostaminen ja hallinta vaativat jatkuvaa itsensä kehittämistä. Omien tunteiden hallintaan sekä itsetuntemuksen kehittämiseen kannustava työilmapiiri on tunteille avoin, erilaisuutta arvostava, sekä epäonnistumisia ja virheitä salliva. Omaa ammatillista itsetuntemusta työntekijä voi kehittää suhteuttamalla omaa asemaansa kasvattajana tiettyyn lapseen, jossa työntekijä käsittelee omia tunteitaan, motiivejaan sekä toiminnan merkityksiä suhteessa rooliinsa valitseman lapsen kasvattajana. Käydessään läpi omia ajatuksiaan, tunteitaan sekä suhtautumistaan työntekijä jäsentää omaa osaamistaan, toimintaansa ja toimintansa motiiveja. Omien tunteiden hallintaa työntekijä kehittää omien tunteiden tunnistamista sekä impulssienhallintaa kehittämällä. Omien tunteiden tiedostamisen kehittäminen tapahtuu omien tunteiden ja niihin johtaneiden syiden äärelle pysähtymisellä, kuten tunnepäiväkirjan avulla. Impulssienhallintaa voi kehittää parhaiten pysähtymällä ennen impulssiin reagoimista. (Goleman 1995: 65-82; Morrison 2006; Pihlaja 1999: 135-136, 147-149; Saarinen 2001: 66-72, 80-88, 99-108.)

Lapsen hyvinvoinnin eteen työskentely vaatii työntekijältä hyviä yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia vastavuoroisessa ja empaattisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen vastuu mahdollistaa yhdessä työskentelyn sekä lisää yhdessä työskentelyn mielekkyyttä. Sosiaalisesti vastuullinen työntekijä ottaa vastuun omasta työskentelystään, auttaa muita, pitää lupauksensa ja hyväksyy muut sellaisina kuin he ovat. Työntekijän ihmissuhdetaidot mahdollistavat toimimisen ihmissuhteissa empaattisesti ja myötätuntoisesti, myös vihamielisyyttä kohdatessa. Ihmissuhdetaidoiltaan taitavat ihmiset osaavat tulkita ja vastata muiden tunteisiin sekä selvittää muiden ihmisten välisiä ristiriitoja. Lisäksi hyvät ihmissuhdetaidot edistävät työyhteisön keskinäistä vuorovaikutusta. (Goleman 2006: 93, 321-329; Saarinen 2001: 117- 125, 162-173.)

Sosiaalialalla kehittynyttä empatiakykyä tarvitaan, jotta työntekijä voi aidosti kuulla ja ymmärtää asiakasta, asettautua asiakkaan asemaan sekä tehdä nopeita arvioita asiakkaan tilanteesta. Lisäksi empatiakyky auttaa työntekijää omien ammatillisten rajojen löytämisessä. (Goleman 1995: 127-143; Saarinen 2001: 73-79; Wagaman ym. 2015.) Empatia



koostuu kolmesta tunnetaidosta muiden *tunteiden havainnoinnista, emotionaalisesti virittäytymisestä ja muiden tunteiden ymmärtämisestä*. Muiden tunteiden havainnointi on toisten ihmisten tunneviestien tulkitsemista äänenpainoista, ilmeistä ja eleistä. Emotionaalinen virittäytyminen on aitoa läsnäoloa ja toisen ihmisen kuulemistä, jota voidaan kuvata toisen ihmisen kanssa samalle tunneaaltopituudelle asettautumisenä. Emotionaalinen virittäytyminen mahdollistaa aidon vastavuoroisen vuorovaikutuksen syntymisen. Muiden tunteiden ymmärtäminen tarkoittaa kykyä pysähtyä aidosti muiden ihmisten tunteiden äärelle ja pyrkiä ymmärtämään mitä toinen tuntee. Muiden tunteiden ymmärtäminen mahdollistaa tilanteiden ennakkoinnin ja muiden tunteisiin empaattisesti vastaamisen. (Goleman 1995: 127-143; 2006: 91-99.)

Empatian ammatillinen hyödyntäminen edellyttää empatian eri muotojen sekä niiden merkityksien ymmärtämistä. Empatian ammatillista hyödyntämistä varten on luotu sosiaalialan työhön oma malli, joka koostuu kolmesta vaiheesta. Ensimmäinen vaihe on affektiivinen vaste, jossa työntekijä peilaa asiakkaan tunteita itseensä, jolloin työntekijälle syntyy tahattomia fyysisiä reaktioita asiakkaan tilanteesta. Toisessa kognitiivisen prosessoinnin vaiheessa työntekijä prosessoi näitä ensimmäisessä vaiheessa syntyneitä tunteita asiakkaan näkökulmasta. Viimeisessä vaiheessa työntekijä tekee edellisten osa-alueiden perusteella tietoisien päätösten toimia empaattisesti. Osa-alueista syntyvän prosessoinnin avulla työntekijöillä on mahdollisuus asettua asiakkaan asemaan, havaita epäkohtia ja toimia sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistävällä tavalla. Mallin avulla työntekijä voi kehittää omaa empatiakykyään ja opettaa asiakkaille empatiaa. (Gerdes & Segal 2009: 119-124; Wagaman ym. 2015.)

Sosiaalialalla työntekijät työskentelevät jatkuvan paineen alla. Lastensuojelussa työntekijät joutuvat työskentelemään erityisen paineen alla, sillä lapsen edusta huolehtiminen ajaa työntekijän jatkuviin ristiriitoihin ja voimakkaiden tunteiden keskelle. (Van Heugten 2011: 11-35, 81-107.) Stressinsietokyky, joustavuus ja ongelmanratkaisutaidot mahdollistavat työntekijälle kyvyn työskennellä paineen alla muuttuvissa tilanteissa sekä kyvyn toimia ja tehdä päätöksiä nopeasti ja tehokkaasti. Työntekijän kehittynyt stressinsietokyky mahdollistaa, että työntekijä ei koe voimattomuutta uudessa tai haastavassa tilanteessa, vaan pysyy rauhallisena paineesta huolimatta. Joustava työntekijä on avoin uusille toimintamalleilla ja ideoille sekä valmis sopeuttamaan omaa toimintaansa tilanteeseen sopivaksi. Työntekijä, jolla on hyvät ongelmanratkaisutaidot havaitsee ja rohkeasti kokeilee uusia ja luovia toimintatapoja erilaisissa tilanteissa. Joustavuuteen ja ongel-

manratkaisuun kannustavassa työyhteisössä kaikille annetaan tilaa, hyväksytään erilaisuus ja erilaiset tavat toimia, kuullaan ja arvostetaan kaikkia sekä kannustetaan ja tuetaan kohti onnistumisen kokemuksia. (Saarinen 2001: 136-161.)

Optimismi ja onnellisuus työyhteisössä mahdollistavat tunteille avoimen ja tunteita yhteisön hyvinvoinnissa hyödyntävän työilmapiirin, jossa vaikeista tilanteista selvitään yhdessä. Optimismi auttaa työntekijää löytämään ratkaisuja tilanteissa, jotka voivat tuntua muista mahdottomilta. Lisäksi optimismia tarvitaan usean tunneälyn osatekijän kehittämisen. Optimistinen työntekijä jaksaa valaa uskoa myös muihin ihmisiin. Onnellinen työntekijä puolestaan pitää itsestään ja muista ihmisistä huolta, omaa myönteisen minäkuvan, terveen itseluottamuksen sekä optimistisen suhtautumisen haasteisiin. (Saarinen 2001: 126-135, 183-192.)

## 4 Aikuinen lapsen tunne-elämän kehityksen tukena

Lapsuudessa tunne-elämän kehityksessä korostuvat vuorovaikutussuhteiden laatu sekä fyysinen ja psyykkinen turvallisuus, joiden vaikutukset ovat pitkäkestoisia. Aikuisen rooli on merkittävä lapsen tunne-elämän ja tunnetaitojen kehittymisessä. Lapsen aivot muo-  
vautuvat perheessä läheisten ihmissuhteiden ilmapiiriin mukautuen, joten varhainen vuorovaikutus ja lapsuuden perheessä luotu tunne-elämän kehityksen perusta vaikuttavat tunne-elämän tasapainoon sekä hyvinvointiin aina aikuisuuteen saakka. Yksikin turvallinen aikuinen lapsen elämässä toimii suojaavana tekijänä myöhempien tunne-elämän häiriöiden syntymiselle sekä myöhempi turvallinen ja runsaasti hoivaa tarjoava läheinen ihminen voi korjata lapsuudessa syntyneitä tunne-elämän vaurioita. (Goleman 1995: 129-131, 232-233; 2006: 172-182; Nurmi & Schulman 2013a: 29-30; Mäntymaa ym. 2016: 23-27.)

### 4.1 Lapsen tunne-elämän kehitys

Vauva kykenee aktiiviseen vuorovaikutukseen jo heti syntymänsä jälkeen. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus on tunnekommunikaatiota, jossa vauva ilmaisee itseään liikkeillä, eleillä, katsekontaktilla ja ääntelyllä. Hyvä varhainen vuorovaikutus tukee lapsen kokemusmaailman jäsentymistä ja tukee näin lapsen psyykkistä kehitystä. Hyvässä vuorovaikutussuhteessa vanhempi vastaa vauvan tunneilmaisuihin positiivisesti ja auttaa vauvaa säätelemään tunteitaan ja kykenee säätelemään omia tunteitaan suhteessa lapseen. (Mäntymaa ym. 2016: 24-27.)

Varhainen vuorovaikutus on keskeisessä roolissa tunne-elämän kehityksessä. Syntymän jälkeisinä kuukausina vauvalle muodostuu kyky tuntea tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä. Tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden tunteet kehittyvät vähitellen perustunteiksi. Perustunteet mielihyvä, inho, pelko, suru, viha ja hämmästys ovat kulttuurista riippumattomia, evoluution synnyttämiä toimintamalleja. Jokaisella perustunteella on oma tarkoituksenmukainen ja tärkeä tehtävänsä ihmisen toiminnan ohjauksessa hyvinvoinnin kannalta. Noin kaksi vuotiaana lapselle kehittyy kyky sosiaalisiin tunteisiin, jotka ovat tunteiden ja tietoisien ajattelun yhteistyön tulosta. Sosiaaliset tunteet nolostuminen, häpeä, ujustuminen, ylpeys, kateus ja halveksunta tukevat arvojen ja normien oppimista sekä ohjaavat toimimaan moraalisesti oikein. (Kokkonen 2010: 12-13; Mäntymaa ym. 2016: 25-27; Nummenmaa 2010: 33-38.)

Lapsen perheessä luodaan tunne-elämän kehityksen perusta. Perheessä lapsi oppii mitä tuntee itseään kohtaan, miten muut vastaavat lapsen tunteisiin, miten tunteisiin suhtaudutaan ja miten tunteita käsitellään sekä ilmaistaan. Tasapainoisen tunne-elämän perusta mahdollistaa lapselle hyvät tunteiden säätelytaidot. (Goleman 2006: 172-182.) Onnistunut tunteiden säätely mahdollistaa ihmisille erilaisten tunteiden vastaanottamisen ja kokemisen, tunteiden tarkoituksen mukaisen ilmaisemisen sekä kyvyn myötälää muiden tunteita. Tunteita säädellään tilannesidonnaisesti tunnetta ennakoimalla ja reaktiosidonnaisesti tunnetilan aikana. Tilannesidonnaisella tunteiden säätelyllä vaikutetaan ensisijaisesti tunnetilaan, jota käytetään arkipäiväisessä elämässä mielihyvän tunteita lisäämällä ja kielteisiä tunteita välttämällä. Reaktiosidonnaisella tunteiden säätelyllä vaikutetaan pääasiassa tunneilmaisuun, jota käytetään, kun tilannesidonnainen tunteiden säätely ei ole onnistunut, vaan kielteinen tunnetila on syntynyt ja uhkaa ihmisen hyvinvointia. (Kokkonen 2010: 19-26, 33-35.)

Lisäksi onnistunut tunteiden säätely vaatii riittäviä keinoja säädellä omia tunteita. Tunteiden säätelykeinojen perustana on tunteiden tiedostaminen, joten tunteiden säätelyä voi oppia ja opettaa. Erilaiset tunteiden säätelykeinot voidaan jakaa tiedollisiin ja toiminnallisiin tunteiden säätelykeinoihin. Tiedollinen tunteiden säätely on tietoiseen ajattelun avulla tunteeseen vaikuttamista. Toiminnallinen tunteiden säätely on tunteisiin vaikuttamista toiminnan avulla, joka yhdistyy fyysiseen toimintaan, erilaisiin kulttuuri- ja liikuntaharrastuksiin sekä ravinto- ja nautintoaineiden käyttöön. Yksinkertaisimmillaan toiminnallinen tunteiden säätely on kielteisiä tunteita herättävästä tilanteesta fyysisesti poistamista. Liikunta, liikkuminen ja keholliset harjoitukset ovat terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta suositeltavia tunteiden säätelykeinoja, jotka vaikuttavat myönteisesti useilla ihmisen hyvinvoinnin alueilla. (Kokkonen 2010: 33-35, 49-72; Nummenmaa 2010: 146-164.)

Tunnetaitoiset vanhemmat siirtävät tunnetaidot lapselle, opettamalla tunteiden tunnistamista sekä myönteisiä tapoja reagoida tunteisiin. Vanhempien puutteelliset tunnetaidot näkyvät kyvyttömyytenä sanoittaa lapsen voimakkaita tunteita, jolloin lapsi ei opi tunnistamaan tunteitaan. Puutteet saattavat näkyä myös lapsen tunneilmaisun rajaamisen haasteena, jolloin lapselle ei opeteta oikeaa tapaa ilmaista tunteita. Vanhemmat voivat jopa halveksia lapsen tunteita, jolloin lapsen ei anneta ilmaista kaikkia tunteita ja lasta voidaan rangaista kielteisten tunteiden ilmaisemisesta. Ilman tasapainoista tunne-elämän perustaa lapsen kyky säädellä epämiellyttäviä tunteita, kuten vihaa ja pelkoa heikentyy. (Goleman 1995: 231-239; 2006: 172-182.)

Tunteiden säätelyn vaikeudet heikentävät ihmisen elämänlaatua ja hyvinvointia sekä saattavat johtaa erilaisiin psyykkisiin ongelmiin. Tunteiden säätelyn vaikeudet voidaan jakaa tunteiden alisäätelyyn, joka on puutteellista kykyä säädellä omia tunteitaan sekä tunteiden ylisäätelyyn eli tunteiden liiallista säätelemistä tai tunteiden kieltämistä. Tunteiden alisäätelyssä tunne ylikuormittaa ihmistä aiheuttaen henkistä pahoinvointia. Tunteiden alisäätely on yhdistetty masennukseen, ahdistuneisuuteen, maniaan sekä itseä ja muita vahingoittavaan käyttäytymiseen, joka voi ilmetä aggressiivisuutena, estottomuutena ja äkkipikaisuutena. Tunteiden ylisäätely johtuu useimmiten vaikeuksista ymmärtää ja sanoittaa tunteita, joka vaikeuttaa merkittävästi ihmissuhteita. Ylisäätely on yhdistetty estoisuuteen, traumaperäisiin stressireaktioihin, voimakkaisiin pelkoihin ja pakko-oireiseen häiriöön. (Kokkonen 2010: 24-26, 54-57, 69-70.)

Murrosiän vuoksi nuoruus on toinen lapsen tunne-elämän kehitykseen merkittävästi vaikuttava ikäkausi. Murrosiässä nuori alkaa itsenäistyä vanhemmistaan ja tunne-elämässä tapahtuu eräänlainen taantuma, koska psyykinen kehitys etenee fyysistä kehitystä hitaammin. Jokainen lapsi on kuitenkin yksilö, joten murrosiän vaikutukset näkyvät yksilöllisesti. Nuoruuteen kuuluu epävarmuus omasta itsestä ja ulkonäöstä, vanhempien odotuksia vastaan tekeminen ja uusien asioiden kokeileminen sekä testaaminen, sillä nuori etsii itseään ja jäsentää omaa identiteettiään. Nuoruuden kehitys ja kokemukset vaikuttavat suoraan aikuisuuteen ja loppuelämän hyvinvointiin. (Kaltiala-Heino 2013: 51-57; Puura & Laukkanen 2016: 20-22; Siegel 2014: 17-18.)

Hyvä ja turvallinen lapsuudessa rakennettu tunne-elämän perusta mahdollistaa nuoruudessa tapahtuvien muutoksien tasapainoisen kehittymisen. Lisäksi turvallinen lapsuuden tunne-elämän perusta kannustaa sosiaalisuuteen ja ihmissuhteiden muodostamiseen, luo turvaa, kannustaa itsenäistymään ja tutkimaan maailmaa sekä antaa mahdollisuuden hakea apua tarvittaessa. Ilman turvallista tunne-elämän perustaa nuoruusiän muutokset voivat tuntua tavallistakin voimakkaammilta. Hyvän ja turvallisen tunne-elämän perustan puuttuminen voi vaikuttaa negatiivisesti nuoruudessa tapahtuviin aivojen muutoksiin, jotka vaikuttavat merkittävästi tunteiden ja tietoisien ajattelun väliseen vuorovaikutukseen. Ilman tietoisien ajattelun ja tunteiden tasapainoa kyky säädellä tunteita heikentyy. (Goleman 1995: 231-239; Siegel 2014: 136-137.)

#### 4.2 Lastensuojelun työntekijä lapsen tunne-elämän tukijana

Lastensuojelussa työntekijä toimii lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukijana ja edistäjänä, joka ymmärtää laaja-alaisesti lasta sekä lapsen historiaa ja kokemuksia (Bardy 2009/2013: 73-75). Tyypillisesti lastensuojelun asiakkailta on tunne-elämän kehitykselle vahingollisia kokemuksia ja katkoksia ihmissuhteissa, jotka voivat aiheuttaa tunne-elämän ongelmia. Tunne-elämän ongelmien korjaaminen vaatii ongelmien syntyneen ymmärtämistä sekä aktiivista ja pitkäkestoista työskentelyä ongelmien parissa. (Goleman 1995: 251-259, 272-274; Sinkkonen 2015: 163.)

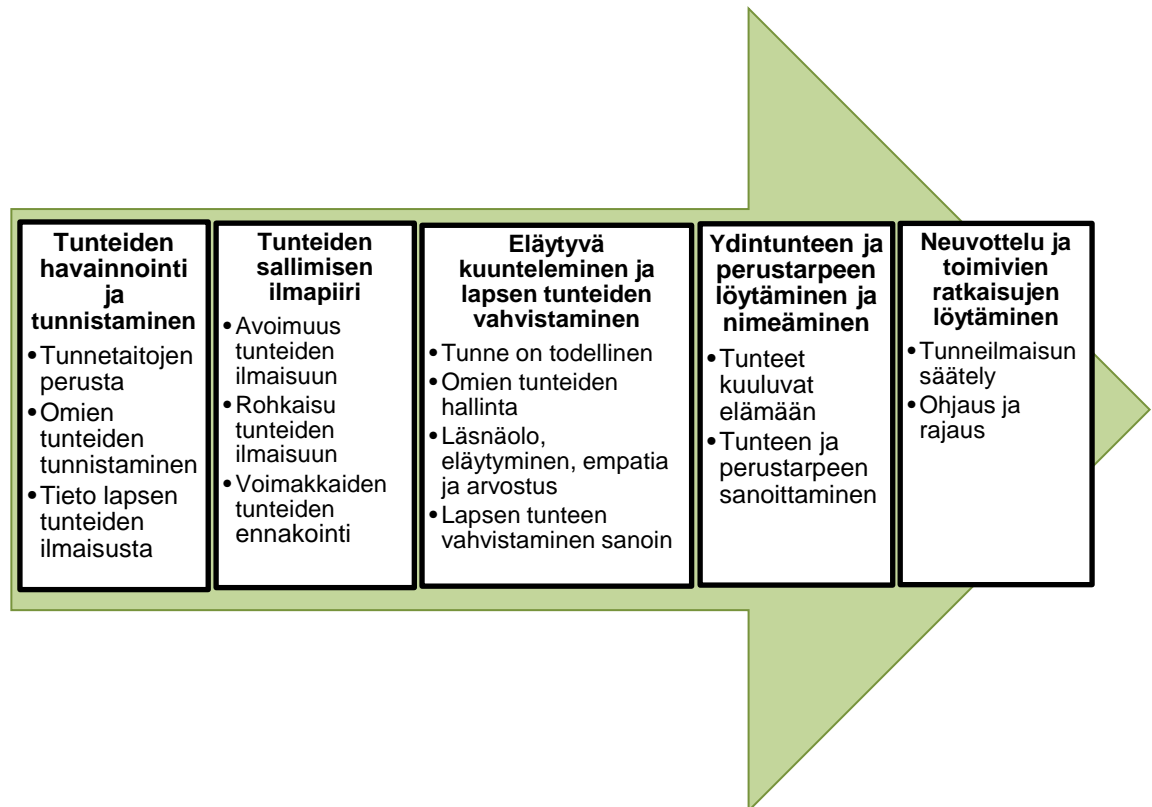
Työntekijän tehtävänä on tarjota lapselle turvallista, johdonmukaista ja ennakoitavaa arkea sekä turvallinen, läheinen ja pitkäkestoinen ihmissuhde. Lastenkodissa työntekijä toimii lapsen elämässä kasvattajan roolissa, joka ymmärtää lasta sekä opettaa lapselle elämässä tarvittavia arjen taitoja, kuten perustarpeista huolehtimista, talouden hallintaa, sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja, jotka tukevat lapsen kykyä selviytyä arjesta. Hyvä arjentaitojen hallinta vahvistaa lapsen mahdollisuuksia tasapainoiseen tunne-elämään sekä itsenäiseen, vastuulliseen ja tasapainoiseen aikuisuuteen. (Häkkinen 1999: 106-109, 119; Lapsen arki ja perushuolto sijaishuollossa n.d.)

Lapsen tunne-elämän tukeminen vaatii työntekijältä tasapainoista tunne-elämää, kykyä asettautua lapsen tunnemaailman kanssa samalle tasolle sekä aktiivista oman ammatillisen itsetuntemuksen reflektointia. Työntekijän läsnäolo luo lapselle turvallisen perustan, joka tukee lasta kohtaamaan murrosiän tuomat haasteet sekä auttaa tuntemuksien, tunteiden ja ajatuksien tunnistamisessa. (Nurmi 2013: 17-19; Nurmi & Schulman 2013a: 39; 2013b 133; Pihlaja 1999: 147-149; Siegel 2014: 267-269.)

Työntekijä opettaa myötätuntoa lapselle omalla toiminnallaan. Työntekijän tapa kohdella muita ihmisiä, aikuisia sekä lapsia luo myötätunnon kehitykselle perustan. Pelkän myötätuntoisen teon näkeminen, edistää myötätunnon kehittymistä. Lapsen nähdessä työntekijän aidosti pysähtyvän toisen ihmisen huolen äärelle, vahvistuu lapselle aikuisesta myötätuntoinen kuva, joka rohkaisee lasta myötätuntoiseen toimintaa. Myötätunnon opettaminen ei tarkoita kielteisten tunteiden kätkemistä, vaan myötätuntoa opetetaan esimerkiksi siten, että työntekijä osoittaa ja ilmaisee olevansa surullinen toisen ihmisen puolesta. Lapsi oppii empatiaa ja myötätuntoa tunteistaan ja ajatuksistaan, kun ympärillä on lapsesta ja lapsen tunteista sekä ajatuksista kiinnostuneita aikuisia. (Goleman 1995: 129-131; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017:193-195.)

Tärkeää lapsen tunnetaitojen kehittymisen kannalta on, että työntekijä antaa luvan kaikille lapsen tunteille, myös negatiivisille (Nurmi 2013: 17-19). Työntekijän avulla lapsi oppii nimeämään ja ilmaisemaan omia tunteitaan sekä havaitsemaan ja ymmärtämään muiden tunteita. Tunteita sanoittamalla työntekijä opettaa lapselle tunteiden säätelyä. Tunteiden sanoittaminen auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan. Tärkeää tunteiden sanoittamisessa on auttaa löytämään oikea koettu tunne, kuten surun takana oleva mustasukkaisuus. Sanoittaminen auttaa ymmärtämään, että tunteiden vaihtelu on normaalia ja ihmisten tunteet voivat erota toisistaan sekä samassa tilanteessa olevalla ihmisellä voi olla useita eri tunteita. Työntekijän oma esimerkki on tärkeä tunteiden sanoittamisen keino. Omia tunteitaan ja niiden merkityksiä sanoittaessa työntekijä omalla esimerkillään viestii tunteiden sanoittamisen tärkeyttä, joka auttaa lasta omien tunteiden tunnistamisessa. (Kanninen & Sigfrids 2012: 83-89, 270; Röning 2013: 152-156.)

Rauhallisesti ja myötätuntoisesti lapsen tunteisiin suhtautuminen edistää lapsen turvallisuuden tunnetta sekä välittää viestin, että lasta ymmärretään. Lapselle tulee kuitenkin opettaa kuinka esimerkiksi vihaa voi ilmaista oikealla, rakentavalla tavalla, tarvittaessa lapsen käytöstä rajaten. Työntekijän johdolla lapsi oppii vähitellen säätelemään omaa käytöstään. (Nurmi 2013: 17-19; Nurmi & Schulman 2013a: 39; 2013b: 133-141.) Erityisesti aikuisen tapa reagoida lapsen voimakkaisiin tunteisiin on tärkeää. Voimakkaiden tunteiden kohtaamiseen on kehitetty viiden askeleen malli, jonka tarkoituksena on tukea voimakkaiden tunteiden kohtaamista tunnesäätelyä edistävällä tavalla. Malli on kehitetty ennakoitavissa olevien voimakkaiden aiempaan kokemukseen perustuvien tunteiden kohtaamiseen, kuitenkin mallia voi hyödyntää kaikkien tunteiden kanssa. Tavoitteena on mallin avulla löytää yhdessä lapsen kanssa toimiva ja ikätason mukainen tunneilmaisu. (Kanninen & Sigfrids 2012: 82-89.)



Kuvio 1. Viisi askelta voimakkaiden tunteiden kohtaamiseen-malli (Kanninen & Sigfrids 2012: 83-87).

Ensimmäinen askel, tunteiden havainnointi ja tunnistaminen on aikuisen tietoista asennoitumista tehtävänsä lapsen tunnemaailman tarkkailijana. Lapsen ja lapsen tunteiden ilmaisukeinojen havainnointi edellyttää, että aikuinen on itse tietoinen omista tunteistaan, joten aluksi aikuinen pohtii, miten osaa itse tunnistaa omia tunteitaan. Lapsen tunteiden ilmaisu ei ole aina selkeää ja aikuisen tehtävä onkin havainnoida tunteita myös epäsuorista ilmauksista, kehon liikkeistä, eleistä ja ilmeistä. (Kanninen & Sigfrids 2012: 83-84.)

Toinen askel, tunteiden sallimisen ilmapiiri on kaikenlaisten tunteiden sallimista. Aikuinen ei välttele tai mitätöi lapsen tunteita, vaan hyväksyy kaikki ne tunteet mitä lapsi ilmaisee. Lapsi tarvitsee eniten aikuisen tukea ollessaan vihainen, surullinen tai pelossaan, jossa aikuinen rohkaisee lasta ilmaisemaan tunteitaan ja sanoittaa lapselle tilanteesta nousseita tunteita. Näitä tunteita kohdatessa mahdollistuu rauhoittumisen harjoittelu aikuisen tuella. Aikuisen tehtävänä on myös havainnoida, milloin tunnekuormitus on lapselle liikaa ja ennakoita vastaavia tilanteita jatkossa. (Kanninen & Sigfrids 2012: 83-84.)



Kolmas askel, eläytyvä kuunteleminen ja lapsen tunteiden vahvistaminen on mallin mahdollisesti tärkein vaihe. Tässä vaiheessa aikuinen osoittaa lapselle, että lasta kuunnellaan ja kuullaan. Kuulemista voi viestiä osoittamalla lisäkysymyksiä lapselle tai peilamalla lapselle mitä on kuullut. Eläytyvä kuuntelu on empaattista toisen asemaan asettautumista. Eläytyvän kuuntelun tuntuessa vaikealta, aikuinen keskittyy hetkellisesti omien tunteidensa säätelyyn, jotta voi jälleen vastaanottaa lapsen tunteen. Neljännessä askeleessa eli ydintunteen ja perustarpeiden löytämisen ja nimeämisen vaiheessa aikuinen auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään omat tunteensa. Tässä vaiheessa aikuinen auttaa lasta löytämään erilaisille tunteille nimet sekä tunteiden takana olevat perustarpeet. Tunteiden nimeämisen jälkeen lapsi on valmis ottamaan ohjeita vastaan, miten kyseisen tunteen vallassa tulisi toimia. (Kanninen & Sigfrids 2012: 84-86.)

Viimeisessä viidennessä askeleessa, neuvottelun ja toimivien ratkaisujen löytämisen vaiheessa aikuinen tukee lasta löytämään vaihtoehtoisia ratkaisutapoja ristiriitatilanteissa. Ensin työntekijä tukee lasta oikean tunteen löytämisessä ja tarvittaessa rajaa lapsen käytöstä, mikäli lapsi käyttäytyy ei toivotulla-tavalla. Tärkeää on, että aikuinen kertoo lapselle miksi lapsi ei voi toimia oman mallinsa mukaisesti ja auttaa lasta pohtimaan minkälainen käytös on tilanteessa sopivaa. Käytöstä rajatessa aikuinen sanoittaa lapselle tunteen olevan hyväksyttävä, mutta teko itsessään ei ole hyväksyttävä. Tämän jälkeen aikuinen yhdessä lapsen kanssa pohtii erilaisia vaihtoehtoja toimia, joista lasta rohkaistaan itse valitsemaan paras toimintatapa. (Kanninen & Sigfrids 2012: 86-87.)

## 5 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät ja toteutus

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on kuvata, ymmärtää, tulkita tai kriittisesti havainnoida tutkimusaineistoa tutkimuksesta riippuen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulosten perusteella rakennetaan tarkka kuvaus tutkimuskohteesta, jota suhteutetaan hankittuun teoretiseen tietoon. Laadullinen tutkimus on hyvä vaihtoehto tutkittaessa ilmiötä ja tutkittavien näkökulmaa, koska laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista selvittää pienen ryhmän näkemys perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 1998/2008: 14-18; Tuomi & Sarajärvi 2018: 22-63.)

### 5.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyössä käytämme kahta tiedonkeruumenetelmää sähköistä kyselyä ja teema-haastattelua. Molempien tiedonkeruumenetelmien tavoitteena on selvittää mitä vastaaja ajattelee ja miten vastaaja perustelee omaa toimintaansa. Kyselyn ja haastattelun yhdistäminen on järkevä valinta, kun halutaan selvittää osallistujan mielipide häneltä itseltään. Kyselyn avulla meidän on mahdollista ottaa useamman työntekijän vastaukset osaksi tutkimuksellista osaa ja pystymme rakentamaan laajemman käsityksen, miten tunneäly työssä näkyy. Haastatteluilla on mahdollista korostaa työntekijöiden subjektiivisten kokemusten merkitystä sekä syventää kyselyssä saatuja vastauksia. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 1997/2009: 195, 204-206; Tuomi & Sarajärvi 2018: 83-86.)

Kysely on strukturoitu etukäteen valmisteltu lomake, jonka vastaajat täyttävät. Kysely on pääasiallisesti määrällisen tutkimuksessa käytetty tiedonkeruumenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa ainoastaan, jos vastaajat voidaan vastausten perusteella tyyppitellä kiinnostuksen mukaan laadullisiin luokkiin. Kyselylomakkeen tulee olla huolella laadittu ja vastaajille tulee olla riittävästi tietoa tutkimusalueesta, jotta vastauksia voidaan pitää luotettavana. Kysymykset kyselyssä voivat olla muodoltaan avoimia tai strukturoituja. Tärkeää on, että kysymykset ovat tutkimuskysymyksen kannalta perusteltuja. Kyselyn suurin haitta liittyy alhaiseen vastausprosenttiin. Alhaista vastausprosenttia on mahdollista ennaltaehkäistä varmistamalla, että kysely on selkeä ja huolella suunniteltu sekä kohderyhmää kiinnostava. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 1997/2009: 193-204; Tuomi & Sarajärvi 2018: 84-88.)

Haastattelu on Suomessa yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa. Haastattelu on ennalta sovittua vuorovaikutusta haastattelijan ja haastateltavan välillä. Vuorovaikutuksessa haastattelija tuntee roolinsa sekä ohjaa ja pitää yllä keskustelua. Haastateltavan ja haastattelijan välisen vuorovaikutuksen luottamuksellisuus on tärkeää, jotta haastateltavalle syntyy kokemus tietojen luottamuksellisesta käsittelystä. Haastattelun tulos on riippuvainen haastattelijan kyvystä luoda luottamuksellinen suhde haastateltavaan. Luottamuksellisen suhteen luomisen merkitys korostaa vapaaehtoisuuden ja luottamuksen merkitystä haastatteluissa. Haastatteluiden tekemiseen ja purkamiseen on varattava riittävästi aikaa. (Eskola & Suoranta 1998/2008: 85-88, 93-94.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastateltaville asetetaan valmiit teemat. Teemat ovat etukäteen huolella mietittyjä aiheesta jo tiedettyyn teoretietoon perustuvia ja tutkimusaiheen kannalta keskeisiä. Teemahaastattelussa vastaajat voivat vastata tutkimusaiheen kannalta olennaisiin teemoihin riittävän avoimesti ilman ennakkoon määriteltyjä kysymyksiä. Apunaan teemahaastattelussa haastattelija käyttää apukysymyksiä, joiden avulla keskustelun kulkua on mahdollista ohjata tutkimuskysymyksen kannalta olennaisten teemojen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 84-88.)

## 5.2 Sisällönanalyysi

Tulosten analysoinnissa hyödynsimme määrällisen tutkimuksen tilastollista analyysiä sekä laadullisen tutkimuksen teemoittelua, tyypittelyä ja teoriaohjautuvaa sisällönanalyysiä. Määrällisen tutkimuksen sisällön analyysin tavoitteena on selittää ja kuvata ilmiötä yleensä tilastollista analyysiä hyödyntäen. Laadullisen tutkimuksen sisältöanalyysissä tutkittavaa ilmiötä puolestaan pyritään ymmärtämään. Laadullisen tutkimuksen määrällistäminen voi tuoda tutkimuksen tulkintaan toisenlaista näkökulmaa, jonka avulla on mahdollista selkeyttää kyselyyn osallistuneiden vastauksia. (Hirsijärvi & Remes & Sajaavaara 1997/2009: 221-224; Tuomi & Sarajärvi 2018: 103-137.)

Tilastoanalyysissa aineistoa käsitellään erilaisten taulukoiden avulla, jossa tavoitteena on laskea, kuinka monta kertaa tietty asia nousee esille. Teemoittelu mahdollistaa aineiston pilkkomisen ja luokittelun. Lisäksi teemoittelun avulla on mahdollista vertailla miten ja kuinka monta kertaa tietty teema nousee esiin vastauksista ja näin ollen se mahdollistaa myös vastausten keskinäisen vertailun. Tyypittelyn avulla aineisto luokitellaan tietyiksi ryhmiksi, joiden näkemyksistä etsitään yhtäläisyyksiä ja samankaltaisuuksia, joiden perusteella vastuksista voidaan luoda yksi yhtenäinen yleistetty näkemys.

Teoriaohjautuva analyysi sopii ihmisten kokemusten tutkimiseen. Teoriaohjautuvassa analyysissä teoria toimii tutkimuksessa vahvana perustana, joka ohjaa ja tukee tutkijaa. Analyysissä aineistoa käsitellään aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa teoria tuodaan vahvasti aineistoon mukaan. Tutkija yhdistelee teoriaohjaavassa analyysissä aineistoa sekä teoriaa keskenään sopiviksi kokonaisuuksiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 103-137.)

Teoriaohjautuva analyysi alkaa aineiston redusoinnilla eli pelkistämällä, joka on tutkimuksen aineiston tiivistämistä tai pilkkomista. Pelkistämisen tavoitteena on karsia tutkimuksesta pois epäolennaiset asiat, jolloin jäljelle jäävät ainoastaan tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset ilmaukset. Pelkistetyt aineistosta nostetut ilmaukset klusteroidaan eli ryhmitellään, jossa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään omiksi alaluokikseen, jotka nimetään ilmauksen keskeistä sisältöä kuvaavalla tavalla. Analyysin seuraavassa abstrahoinnin eli käsitteellistämisen vaiheessa teoriasta tuodaan aineistoon valmiit yläluokat, joihin ryhmittely vaiheessa luodut alaluokat yhdistetään. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 107-135.)

### 5.3 Opinnäytetyön toteutus

Aloitimme tutkimuksellisen osan työyhteisön toiveista keskustelemalla, jonka jälkeen haimme virallista tutkimuslupaa. Tutkimusluvan saatuaan toimitimme työntekijöille saatekirjeen (Liite2), jossa kerroimme opinnäytetyön aiheesta, toteutuksesta ja tutkimuseettisistä seikoista. Lisäksi saatekirjeessä toimitimme linkin sähköiseen kyselyyn sekä ohjeet haastatteluun ilmoittautumiseen. Kyselyn ja haastattelun yhdistäminen oli yhteistyökumppanimme toive. Kahden tiedonkeruumenetelmän käyttö myös mahdollistaa useammalle työntekijälle osallistumisen opinnäytetyön tutkimukselliseen osaan. Sähköinen kysely oli perusteltu valinta, koska lastenkodissa työ on hetkistä ja työtä tehdään kolmessa vuorossa, joten sopivien haastatteluajkojen sopiminen ei ole helppoa. Teoriatiedon pohjalta olemme laatineet kyselyn (Liite3) sekä teemahaastattelun rungon (Liite4).

#### 5.3.1 Sähköinen kysely

Kyselyn toteutimme sähköisesti Metropolian kautta e-lomake ohjelmalla, joka mahdollistaa vastaamisen tietoturvasääntöjen mukaisesti ja nimettömästi. Sähköisenä toteuttavan kysely tavoittaa vastaajat helposti. Lisäksi sähköiseen kyselyyn saadaan usein laadullisia vapaapa-

laute vastauksia myös lomakekyselyitä enemmän sekä sähköisessä kyselyssä vastaukset ovat valmiiksi kirjallisena, joka helpottaa tietojen käsittelyä. (Ronkainen & Mertala & Karjalainen 2008: 22.) Vastausajan olimme etukäteen ajastaneet ja työntekijöillä oli aikaa vastata kyselyyn kahden viikon ajan. Kyselyyn saimme kuusi vastausta.

Kysely (Liite3) sisälsi yhden monivalintakysymyksen sekä kuusi avointa kysymystä, jotka olivat selkeästi aseteltu kolmeksi kokonaisuudeksi. Jokaisessa kokonaisuudessa oli käsiteltävän kokonaisuuden kannalta olennainen teoriatieto sekä 2-3 aiheeseen liittyvää kysymystä. Aloitimme kyselyn sisällönanalyysin tyypittelemällä vastaajat laadullisiin luokkiin. Laadullisten luokkien tyypittelyssä tutkimme jokaisen vastaajan vastauksien sisältöä, etenkin perusteluita kartoittavan kysymyksen sekä viimeisen vapaapalautekysymyksen vastauksia. Kaikki vastaajat vaikuttivat vastausten perusteella aiheesta kiinnostuneilta, joten käytimme tyyppinä kiinnostunut ja erittäin kiinnostunut, joita emme tutkimustuloksissa erittele.

Kyselyn ensimmäisessä osassa oli monivalintakysymys sekä yksi avoin kysymys perusteluita varten, joilla halusimme selvittää mitä tunneällyn osatekijöitä työntekijät omassa työssään pitävät merkityksellisimpinä. Rajasimme valintojen määrän 3-5 osatekijään, jotta työntekijät pohtivat osatekijöiden ja oman työnsä välistä suhdetta. Osatekijät olivat ryhmitelty päätekijöiden avulla viiteen ryhmään Bar-Onin teorian mukaisesti (Saarinen 2001). Työntekijöiden vastauksista muodostimme tilastoanalyysiä hyödyntäen taulukon, josta käy ilmi työntekijöiden työnsä kannalta merkittävimpinä pitämät osatekijät.

Kyselyn toisessa osassa oli kaksi avointa kysymystä, joiden tavoitteena oli selvittää kuinka tunneällyn intrapersoonallisten ja interpersoonallisten taitojen osaaminen näkyvät työssä. Kolmannessa osassa oli kolme avointa kysymystä, joilla selvitettiin työntekijöiden näkemystä oman roolinsa merkityksestä, roolin vaatimuksista sekä konkreettisista keinoista tukea lapsen tunne-elämää. Avoimien kysymyksien analyysissä etenimme tilastoanalyysiä hyödyntäen strukturoidusti kysymys kerrallaan. Jokaisen kysymyksen kohdalla ensin redusoidimme laadullisesti tyypiteltyjen vastaajien vastaukset. Redusoiduista tyypiteltyistä vastauksista muodostimme yhteenvedon teoriaohjautuvan sisällönanalyysin avulla.

### 5.3.2 Teemahaastattelu

Haastattelut toteutimme kolmelle vapaaehtoiselle työntekijälle. Haastattelut toteutettiin pareittain yhdelle haastateltavalle kerrallaan työyhteisön kokoustilaisissa kahtena erillisenä päivänä. Varasimme aikaa 90 minuuttia jokaista haastateltavaa kohden. Haastatteluiden tallentamisessa hyödynsimme nauhurin käyttöä. Haastatteluissa käytimme kolmea teemaa: työntekijän tunneäly, lapsen tunne-elämän haasteet ja työntekijä lapsen tunne-elämän tukena. Lisäksi hyödynsimme apukysymyksiä, joiden avulla keskustelua oli mahdollista ohjata tarvittaessa takaisin aiheeseen. Teemat käsiteltiin järjestyksessä, kuitenkin haastateltaville mahdollistettiin myös jo käytyihin teemoihin palaaminen haastattelun aikana.

Haastattelun ensimmäinen teema työntekijän tunneäly keskittyi kartoittamaan, miten tunneälykkyyteen perustuva osaaminen näkyy työssä. Teemaa lähestyttiin työntekijän omien tunteiden tunnistamisen ja hallinnan sekä työntekijän sosiaalisten taitojen ja empatian kautta. Toisen teeman lapsen tunne-elämän haasteet tavoitteena oli selvittää, millaisia haasteita lapsen tunne-elämässä on ja miten ne heijastuvat lapsen arkeen. Kolmannen teeman työntekijän rooli lapsen tunne-elämän tukijana tarkoituksena oli selvittää työntekijän näkemyksiä omasta roolistaan lapsen tunne-elämän tukijana, roolin merkityksestä lapsen tunne-elämälle sekä roolissa vaadittavasta osaamisesta.

Nauhoitetut haastattelut litteroitiin ja litteroinnin yhteydessä vastauksista poistettiin tunnistetiedot. Litteroidun haastatteluaineiston teemoittelimme haastattelun teemarungon mukaisesti. Teemoittelusta aineistosta redusoimme tekstistä pelkistetyt ilmaukset teoriaohjaavaa sisällönanalyysia varten. Redusoinnin jälkeen tutkimme pelkistettyjen ilmausten samankaltaisuuksia ja ryhmittelimme ilmaukset omiksi alakäsitteiksi, jotka nimesimme alakäsitettä kuvaavain nimityksin. Alakäsitteiden ryhmittelyn jälkeen toimme teorian osaksi analyysia ja loimme teoriaohjaavasti sisällöstä ylä- sekä pääkäsitteet.

### 5.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettiset huomiot

Hyvässä tutkimuksessa korostuvat tutkimuksen johdonmukaisuus sekä eettinen kestävyys, jossa tärkeää on eettinen sitoutuneisuus tutkimustyöhön. Tieteellisen tutkimuksen luotettavuus riippuu tutkimuksen hyvän tieteellisen käytännön mukaisesta toteutuksesta. Luotettavassa ja eettisesti kestävässä tutkimuksessa tutkimuksen suunnittelu, toteutus

ja raportointi ovat huolella tehtyjä, joka tarkoittaa eettisesti kestävien tiedonhankinta, tutkimus ja raportointimenetelmien käyttöä. Eettisesti kestävässä tutkimuksessa käytettyihin lähteisiin viitataan asianmukaisesti, haetaan virallinen tutkimuslupa tutkimuksen tekemiselle ja tutkimukseen osallistujia tiedotetaan tutkimuksen tavoitteista sekä toteutus-tavoista. Lisäksi hyvässä eettisesti kestävässä tutkimuksessa tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistujilla on mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Hyvä tutkimus perustuu luottamukseen, avoimuuteen ja rehellisyyteen, eikä osallistujien identiteetti paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6; Tuomi & Sarajärvi 2018: 149-151.)

Opinnäytetyöprosessissa eettisten periaatteiden noudattaminen on ollut vahvasti läsnä työskentelyssä jokaisessa prosessin vaiheessa. Taustateoriaa muodostaessa hankimme tietoa luotettavista lähteistä, joihin viittaamme asianmukaisesti. Haimme virallista tutkimuslupaa ennen tutkimuksellisen osan toteuttamista. Luvan saatuaamme toimitimme saatekirjeen (Liite2.), jossa kyselyyn ja haastatteluun osallistujia tiedotetaan tutkimuksen tavoitteista, sisällöstä ja toteuttamistavoista. Painotimme saatekirjeessä tutkimuksen luottamuksellisuutta ja salassapitovelvollisuuden noudattamista. Tutkimuksiin osallistujille tarjosimme mahdollisuuden esittää meille kysymyksiä opinnäytetyötä koskien.

Luotettavasti ja eettisesti toteutettu kysely on huolella laadittu, johdonmukainen ja osallistujilla on riittävästi tietoa tutkimusaiheesta (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 1997/2009: 193-204). Kyselyn (Liite3) suunnitteluun ja luomiseen käytimme riittävästi aikaa sekä pyysimme ulkopuoliselta taholta mielipidettä kyselyn rakentaneesta ja sisällöstä. Riittävän tiedon tutkimusaiheesta varmistimme tarjoamalla kyselyn yhteydessä teorian tietoa keskeisistä käsitteistä. Haasteelliseksi osoittautui muodostaa sellaisia kysymyksiä, jotka avautuvat kaikille vastaajille samalla tavalla, mutta eivät ohjaa vastauksia tiettyyn suuntaan. Otimme erityisesti tämän huomioon teoriaa ja kysymyksiä sekä kysymysten lisäohjeistusten laatiessa. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja siihen oli mahdollista vastata työajalla.

Haastatteluissa huomioimme eettiset periaatteet suunnittelussa, toteutuksessa ja aineiston käsittelyssä. Eettisten periaatteiden mukaisesti haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista, haastatteluiden nauhoittamisesta osallistujia tiedotettiin etukäteen sekä ennen haastattelua teimme suullisen sopimuksen salassapitovelvollisuuden noudattamisesta. Haastatteluissa käytimme teemahaastattelun mukaisesti ennalta määritettyä teemarunkoa (Liite4), johon vastaajat saivat tutustua ennen haastattelun alkua. Ennen

haastattelun aloittamista varmistimme, oliko haastateltavalla kysymyksiä tutkimusaiheesta tai teemarungosta sekä mustutimme haastateltavan mahdollisuudesta nostaa myös teemojen ulkopuolisia aiheeseen liittyviä asioita esille haastattelun aikana. Haastattelut toteutettiin kokoustilassa, jossa ulkopuolisilla ei ollut mahdollisuutta kuulla haastattelun yhteydessä käytävää keskustelua. Äänitetyt haastattelut hävitettiin asianmukaisesti. Tunnistetietoja ei kerätty haastatteluiden yhteydessä, vaan käytimme lyhenteitä, joiden avulla haastateltavien vastaukset olivat erotettavissa. Analysointivaiheessa lyhenteet järjestettiin niin, ettei osallistujia voi tunnistaa vastausjärjestyksen perusteella.

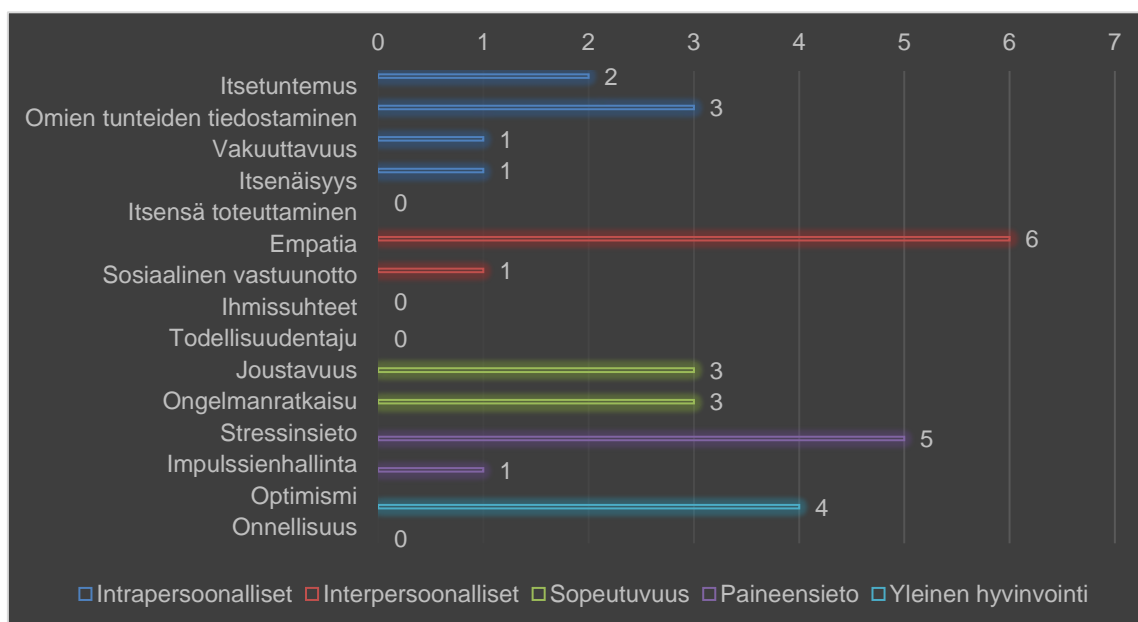
Kaikissa ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa ihmisoikeudet luovat perustan eettisille huomioille, joka velvoittaa tutkijan arvioimaan tutkimuksen arkaluontoisuutta ja loukkaako tai aiheuttaako tutkimus vahinkoa toiselle ihmiselle. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 153-154; Eskola & Suoranta 1998/2008: 56.) Ihmisoikeuksien kunnioittaminen näkyy opinnäytetyömme prosessin jokaisessa vaiheessa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen näkyy erityisesti aihealueen rajauksessa ja tutkimuskysymyksen muodostamisessa. Opinnäytetyö keskittyy kuvaamaan lapsen tunne-elämän tukijana toimivan työntekijän osaamista ja työnvaatimuksia sekä työntekijän konkreettisia keinoja tukea lapsen tunne-elämää. Lastensuojelun palveluiden piirissä olevien lapsien ja perheiden asiakkaiden mahdollisia ongelmia, vaikeuksia tai haasteita emme työssä korosta. Näkökulmamme on nimenomaisesti työntekijöiden rooli ja keinot, jolloin esimerkiksi lasten oma näkökulma jää puuttumaan.



## 6 Opinnäytetyön tulokset

### 6.1 Kyselyn tulokset

Esittelemme kyselyn tulokset samassa järjestyksessä kuin ne olivat kyselylomakkeessa (Liite3). Tulosten esittely aloitamme työntekijän tunneälykkyydestä, jossa kuvaamme työntekijöiden merkityksellisimpinä pitämät osatekijät sekä tärkeää intra- ja interpersoonallisiin tekijöihin perustuvaa osaamista. Lopuksi esittelemme työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia omasta roolistaan lapsen tunne-elämän tukijana sekä roolissa vaadittavasta osaamisesta ja roolin merkityksestä lapselle. Kyselyyn vastasi kuusi työntekijää. Vastauksiin viittaamme lyhenteillä K1, K2, K3 jne. Lyhenteet eivät vastaa järjestystä, jossa kyselyyn on vastattu.



Kuvio 2. Vastaajien valitsemat tunneälyn osatekijät päätekijän mukaan ryhmiteltyinä.

Kaikki vastaajat valitsivat viisi osatekijää, joten kyselyssä tehtiin yhteensä 30 valintaa. Sinisellä merkityjä intrapersonaalisia osatekijöitä valittiin yhteensä seitsemän kertaa. Omien tunteiden tiedostaminen valittiin kolme kertaa, itsetuntemus kaksi kertaa, itsenäisyys ja vakuuttavuus valittiin molemmat yhden kerran ja osatekijää itsensä toteuttaminen ei valittu kertaakaan. Punaisella merkityjä interpersoonaalisia osatekijöitä valittiin yhteensä seitsemän kertaa. Empatia valittiin kuusi kertaa, sosiaalinen vastuunotto yhden kerran ja osatekijää ihmissuhteet ei valittu yhtään kertaa. Keltaisella merkityjä sopeutuvuuden osatekijöitä valittiin yhteensä kuusi kertaa. Ongelmanratkaisukyky ja joustavuus

valittiin kumpikin kolme kertaa ja osatekijää todellisuudentaju ei valittu kertaakaan. Violettilla merkityjä paineensiedon osatekijöitä valittiin yhteensä kuusi kertaa. Stressinsietokyky valittiin viisi kertaa ja impulssienhallinta yhden kerran. Turkoosilla merkityjä yleisen hyvinvoinnin osatekijöitä valittiin yhteensä neljä kertaa. Optimistisuus valittiin neljä kertaa ja osatekijää onnellisuus ei valittu yhtään kertaa.

oli haastava rajata valinta 3-5, koska monet osatekijöistä ovat hyvin oleellisia työssä. Omassa valinnassa nämä vaihtoehdot näyttäytyivät kuitenkin arjentyön kannalta merkityksellisimpinä (K4)

Työntekijät perustelivat valitsemiaan osatekijöitä arkeen, arkiseen työhön sekä runsaasti tunteita ja muuttuvia tilanteita sisältävään työhön peilaten. Lisäksi merkityksellisten osatekijöiden valintaa perusteltiin arjen vuorovaikutustilanteiden laadun sekä oman ja lapsen hyvinvoinnin näkökulmista. Aineistosta nousi esiin, että työntekijät olivat pitäneet merkityksellisimpien osatekijöiden valintaa haastavana ja olisivat halunneet valita useamman kuin viisi osatekijää.

—Työtilanteet nostattavat tunteita myös työntekijöissä, minkä vuoksi on oleellista tunnistaa omat tunteensa erityisesti jos huomaa saman nuoren herättävän toistuvasti samanlaisia tunteita. Tämä tärkeää, jotta omat tunteet eivät vaikuta vuorovaikutukseen nuoren kanssa tai haittaa yhteistyötä esimerkiksi vanhempien kanssa. (K4)

Lapset purkavat pahaa oloaan usein sanallisesti aggressiivisesti ja aikuisen on oltava rauhallinen ja turvallinen näissäkin hetkissä. Välillä myös lapset käyttäytyvät uhkaavasti ja jopa väkivaltaisesti, jolloin omien tunteiden hallinta on todella tärkeää, jotta saa rauhallisella ja lempeällä jämäkkyydellä tilanteen rauhoittumaan. (K2)

Lastenkodissa tärkeää intrapersoonallisiin tekijöihin perustuvaa osaamista selvitettiin kysymällä, millaisissa tilanteissa työntekijät pitivät omien tunteiden tunnistamista ja hallintaa erityisen tärkeänä. Omien tunteiden tunnistaminen ja hallinta ammatillisessa roolissa nähtiin tärkeänä, jotta työntekijän omat tunteet eivät vaikuta vuorovaikutukseen lapsen tai tämän perheen kanssa. Omien tunteiden tunnistamista ja hallintaa työntekijät kuvasivat tärkeänä myös, jotta työntekijä voi kohdata lapsen ja lapsen perheen voimakkaat tunteet rauhallisesti ja ammatillisesti. Aineistossa kuvattiin tärkeänä myös työntekijän kykyä pysyä rauhallisena ja turvallisena aikuisena vaikka lapsi tilanteessa käyttäytyisi haastavasti, uhkaavasti tai väkivaltaisesti. Lisäksi omien tunteiden tunnistamisen ja hallinnan merkitys korostui myös herkkiä, surullisia ja vaikeita asioita kohdatessa, jotta työntekijän tunteet eivät kuormita työntekijän tai lapsen hyvinvointia.

Toisen asemaan asettumista, toisen tunteiden tunnistamista. Ilman näitä on vaikea luoda yhteyttä (aitoa) toiseen ihmiseen. (K5)

Työntekijän tulee olla aidosti läsnä, pysähtyä hetkeen nuoren rinnalle ja antaa nuorelle aikaa. Pitää olla rehellinen ja avoin itselle omista tunteista ja ajatuksista, näin voi olla tasapainoinen aikuinen nuorelle. Työntekijän pitää voida itse hyvin, että jaksaa ja pystyy olla aidosti empaattinen. Ohjaajan omien tunteiden näyttäminen nuorille on äärimmäisen tärkeää nuoren tunne-elämän tukemisessa. Empaattisuus vaatii työntekijältä vahvuutta, pitää ottaa vastaan hyvin voimakkaitakin tunteita ja samalla vastata niihin sopivalla tavalla. -- (K6)

Tunneällyn interpersoonallisiin tekijöihin perustuvaa osaamista kyselyssä lähestyttiin empatian kautta, kysymällä mitä empaattisuus vaatii työntekijältä. Työntekijät kuvasivat empaattisuuden vaativan työntekijältä omasta hyvinvoinnista huolehtimista, kykyä ottaa vastaan kaikki tunteet, aitoa läsnäoloa sekä kykyä kohdata ja hyväksyä lapsi yksilönä. Lisäksi aineistossa empaattisuuden kuvattiin vaativan työntekijältä herkkää sanattoman viestinnän tulkintaa, kykyä tunnistaa toisten tunteita sekä kykyä asettautua toisen asemaan. Työntekijät näkivät ammattimaisen ja empaattisen lapsen tunteiden kohtaamisen ja vastaanottamisen vaativan työntekijältä myös itsetuntemusta sekä kehittyneitä kykyä tunnistaa ja hallita omia tunteitaan.

Lapsi ja/tai nuori voi turvallisesti opetella aikuisen tuella tunnistamaan tunteita, näyttämään niitä. Työntekijä näyttää omalla esimerkillään myös tunteiden tunnistamista ja käsittelyä. Tärkeintä on kuitenkin aikuisen luona turvallinen ympäristö. (K5)

Usein kotona nuoret eivät ole saaneet lapsuutensa aikana riittävästi / (tai eivät ollenkaan) tukea vanhemmiltaan tunne-elämän kehitykseen. Vanhempien viestit ovat saattaneet olla ristiriitaisia, kotona ei ole hyväksytty negatiivisia tunteita, tunteita ei ole saanut näyttää tai tunteista ei ole ollenkaan puhuttu. Lastenkotiin siirtymässä nuoret kaipaavat usein paljon tukea tunne-elämään.-- (K6)

Kyselyssä kysyttiin millainen merkitys työntekijällä, tunne-elämän tukijana on lapsen tunne-elämälle. Työntekijät kuvailivat omaa rooliaan tunne-elämän tukijana turvallisena ja luotettavana aikuisena, tunteiden säätelyn ja tunnetaitojen opettajana, aikuisen mallina sekä tunteiden peilinä. Tärkeänä työntekijät pitivät, että tunne-elämän tukijana toimiva työntekijä mahdollistaa lapselle turvallisen kasvuympäristön, korjaavat kokemukset, hyväksyy lapsen kaikki tunteet, opettaa tunteiden tunnistamista ja ilmaisemista sekä tunteiden kanssa elämistä. Myös lapsuudessa puutteelliseksi jäänyt tuki tunne-elämän kehitykselle nousi aineistosta esiin työntekijän merkittävyyttä korostavana tekijänä.

Työntekijältä vaaditaan empatiakykyä, hyvää itsetuntemusta ja aitoa halua ohjata lasta tasapainoisen tunne-elämän kehittymiselle. (K1)

Kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä sekä kykyä sietää "torjutuksi tulemista". Kunolliseen vuorovaikutukseen pääseminen voi viedä aikaa jopa vuosia ja lapsesta riippuen toivottuun lopputulokseen ei välttämättä päästä. (K3)

Työntekijöiltä kysyttiin kyselyssä mitä rooli lapsen tunne-elämän tukijana vaatii työntekijältä. Työntekijät kuvasivat tunne-elämän tukijan roolin vaativan monipuolista osaamista, läsnäoloa, johdonmukaisuutta, kärsivällisyyttä, pitkäjänteisyyttä, keskustelutaitoja, heittäytymistä, luovuutta, itsetuntemusta, hyvää empatiakykyä sekä hyviä tunnetaitoja. Lisäksi aineistossa tunne-elämän tukijan roolin kuvattiin vaativan aitoa kiinnostusta lapsesta ja lapsen hyvinvoinnista.

Lapsen keino esimerkiksi aggression purkuun voi olla ovien paiskominen, tavaroiden heittäminen tai asiaton kielenkäyttö. Tilanteita läpikäydessä tärkeä on opettaa että tunteet ovat sallittuja, mutta muiden satuttamista ei sallita. Hyvä työntekijä myös havainnoi lapsen käytöstä ja koko olemusta, ja pyrkii sanoittamaan havaintojen perusteella lapsen tunteita. (K1)

Sanoittamalla tunteita ja mahdollista pahaa oloa. Vaihtoehtoisten toimintatapojen esittely esimerkiksi itsetuhoisen käytöksen sijaan. (K3)

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä työntekijöitä pyydettiin kertomaan konkreettisia keinoja, joiden avulla työntekijä tukee lapsen tunne-elämää. Vastauksissa esiin nousseita keinoja tukea tunne-elämää olivat läsnäolo, aito kohtaaminen, lapsen käytöksen ja olemuksen havainnointi, omien tunteiden ja ajatuksien sanoittaminen lapselle sekä lapsen tunteiden sanoittaminen lapselle itselleen. Tärkeinä keinoina työntekijät kuvasivat myös avointa keskustelua tunteista, tunteiden siedättämistä lapselle ja lapselle tunteidensäätelykeinojen ja itsehallintamenetelmien opettamista. Lisäksi aineistosta nousi esiin tunne-elämää tukevia keinoja tilanteiden, tunteiden ja syy-seuraussuhteiden läpikäyminen yhdessä lapsen kanssa, aikuisen tuella anteeksi pyytämisen harjoittelu ja erilaiset toiminnalliset menetelmät, kuten asteikkokysymykset ja ongelmanratkaisutehtävät.

## 6.2 Haastatteluiden tulokset

Esittelemme haastatteluista saadut tulokset kahden tutkimuskysymyksemme kannalta olennaisen pääkäsitteen avulla, jotka ovat työntekijän tunneälykyys ja lapsen tunne-elämän tukeminen. Tulosten esittelyn aloitamme esittelemällä työntekijälle tärkeää tunneälyyn perustuvaa osaamista. Lapsen tunne-elämän tukeminen kuvaa lapsen tunne-elämän tuen tarvetta, työntekijän roolia lapsen tunne-elämän tukijana sekä roolissa vaa-

dittavaa osaamista ja lapsen tunne-elämän tukemiseksi käytettäviä keinoja. Teemahaastattelut toteutimme kolmelle työntekijä, joiden vastauksiin viittaamme lyhenteillä H1, H2, H3. Lyhenteet eivät vastaa järjestystä, jossa haastattelut on suoritettu.

### 6.2.1 Työntekijän tunneälykyys

Osa-alue työntekijän tunneälykyys koostuu kolmesta yläkäsitteestä: intrapersonallinen osaaminen, interpersoonallinen osaaminen ja muu tunneälyyn perustuva osaaminen. Riittävää intrapersonallista osaamista kuvattiin tärkeänä ammatillisuuden, ammatillisen kehityksen, empaattisen kohtaamisen ja lapsen sekä työntekijän oman hyvinvoinnin näkökulmista. Interpersoonallista osaamista työntekijät pitivät tärkeänä lapsen hyvinvoinnin ja tunne-elämän tukijan roolin näkökulmasta. Muuta tunneälyyn perustuvaa osaamista työntekijät kuvasivat tärkeänä osana päivittäistä työtä lasten kodissa.

Yläkäsite	Alakäsite	Pelkistetty ilmaisu
Intrapersonallinen osaaminen	Itsetuntemus	Itsensä kokonaisvaltainen tunteminen Itsensä kehittäminen
	Tunteiden säätely ammatillisessa roolissa	Tunteiden tunnistaminen ja hallinta Tunteiden ilmaisu ammatillisesti
Interpersoonallinen osaaminen	Empatia	Sanattoman viestinnän tulkinta Muiden tunteiden tiedostaminen ja ymmärtäminen Samalle aaltopituudelle asettuminen
	Ihmissuhdetaidot	Läsnäolo Vuorovaikutustaidot
Muu tunneälyyn perustuva osaaminen	Muut tunneälyn osatekijät	Joustavuus Stressinsietokyky Optimismi

Taulukko 2. Pääkäsitteen työntekijän tunneälykyys yläkäsitteet, alakäsitteet ja pelkistetyt ilmaukset

Intrapersonallinen osaaminen muodostuu alakäsitteistä itsetuntemus ja tunteiden säätely ammatillisessa roolissa, jotka muodostuvat pelkistetyistä ilmauksista itsensä kokonaisvaltainen tunteminen, itsensä kehittäminen, omien tunteiden tunnistaminen ja hallinta sekä omien tunteiden ilmaiseminen ammatillisesti. Interpersoonallista osaamista ovat alakäsitteet empatia ja ihmissuhdetaidot, jotka koostuvat pelkistetyistä ilmauksista

empatia, sanattoman viestinnän tulkinta, muiden tunteiden tiedostaminen ja ymmärtäminen, samalle aaltopituudelle asettuminen, läsnäolo ja vuorovaikutustaidot. Muu tunneälyyn perustuva osaaminen muodostuu alakäsitteestä muut aineistosta nousseet tunneälyn osatekijät, jotka ovat joustavuus, stressinsietokyky ja optimismi.

--hyvänä ohjaajana oleminen lähtee siitä itsetuntemuksesta, koska jos sä oot ihan pihalla omista ajatuksista, omista tunteista, omista vuorovaikutustaidoista, käytöksestä, ajatusmaailmasta, miten eri tilanteet vaikuttaa suhun, miten sä suhtaudut niihin, miten eri tunteet näkyy sussa... Kaikki toi, ni josset sä oo kartalla itsestä sun on tosi vaikee olla nuorelle, haavottuvalla nuorelle turvallinen läsnäoleva aikuinen.-- (H3)

No siis tota... Jos kuten mä sanoin, itsereflektio niin sitä, on kyllä paljon joutunu harrastamaan ja käyttämään ja oon kyllä huomannu, et siit on jonkun verran ollu apuu... Kyl me niinku työryhmässäkin paljon puhutaan, just et niinku mitä, minkälaisia fiiliksiä meillä on... Tosi kiva porukka, et pystyy kyllä avautumaan todella hyvin... Näist omist fiiliksestä ja tällain... Puhuminen auttaa, kyllä selkeesti. (H1)

Itsetuntemusta työntekijät pitivät tärkeänä ammatillisuuden, ammatillisen kehityksen, oman hyvinvoinnin, työssä jaksamisen sekä lapsen hyvinvoinnin näkökulmista. Työntekijät kuvasivat kehittävänsä omaa itsetuntemustaan yksin omaa toimintaansa, ajatuksiin sekä tunteitaan refleктоimalla sekä työyhteisössä asioista, tilanteista, ajatuksista ja tunteista keskustelemalla. Itsetuntemus muodostui pelkistetyistä ilmauksista kokonaisvaltainen itsensä tunteminen ja itsensä kehittäminen. Aineistossa kokonaisvaltainen itsensä tunteminen kuvattiin omien ajatusten, arvojen, kykyjen, taitojen, tunteiden ja oman ammatillisen osaamisen tuntemisena. Itsensä kehittämisen työntekijät kokivat oman toiminnan, osaamisen, ajattelun sekä tunteiden aktiivisena arviointina, joka mahdollistaa ammatillisen kehityksen. Itsetuntemusta pidettiin hyvänä ohjaajana toimimisen lähtökohtana.

--Mutta, toki siinä on tärkeä itse pysyä rauhallisena tilanteessa, kun tilanteessa ja se on sit sitten semmonen vahvuus, mitä todella tässä duunissa tarvitaan, että pystyy niinkun nuoren kanssa sen tilanteen kohtaamaan aikuisena, pitkäjänteisesti, pitkällä pinnalla, että meillä on kyllä sitten tilaa puhallella tuolla toimistossa ja jakaa sitten niitä rankimpia kokemuksia työkavereitten kanssa-- (H2)

--niin miksi tunteiden tunnistaminen ja hallinta on tärkeä on se, että sä et miten vaan näytä niitä tunteita, vaan sä, sun pitää pystyy ne ammatillisesti, me ollaan kuitenkin ammattiroolissa... niin, niin ammatillisesti pitää pystyy ne niinku näyttämään sille lapselle ja pitää pystyy siinä hetkessä arvioimaan, että minkälaisen tunteiden näyttäminen on lapsen parhaaks. -- (H3)

Tunteiden säätelyä ammatillisessa roolissa työntekijät pitivät tärkeänä ammatillisuuden, hyvän vuorovaikutuksen sekä oman ja lapsen hyvinvoinnin kannalta. Työntekijät kuvasivat tunteiden säätelyä ammatillisessa roolissa erityisen tärkeänä voimakkaita tunteita

kohdatessa sekä tilanteissa, joissa lapsen tai lapsen perheen puheet tai käyttäytyminen herättää työntekijässä tunteita. Aineistossa onnistuneen ammatillisen tunteiden säätelyn mahdollistajana nähtiin kaikille tunteille avoin työyhteisö, jossa tunteista ja tunteita herättäneistä tilanteista voidaan keskustella avoimesti. Tunteiden säätely ammatillisessa roolissa muodostui pelkistetyistä ilmauksista: omien tunteiden tunnistaminen ja hallinta sekä omien tunteiden ammatillinen ilmaiseminen. Omien tunteiden tunnistamista ja hallintaa työntekijät kuvasivat kykynä tunnistaa, tiedostaa, käsitellä, hallita sekä säädellä omaa tunnetilaansa. Riittävää omien tunteiden hallintaa työntekijät pitivät ammatillisen omien tunteiden ilmaisun lähtökohtana. Aineistossa ammatillinen omien tunteiden ilmaisu kuvattiin työntekijän kykynä ilmaista omia tunteitaan harkitusti ja lapsen tunne-elämää vahvistavalla tavalla.

-- jos mietitään, just että, että mitä kaikkea kaltoinkohtelua, fyysistä, henkistä voidaan johtaa huostaanotetun lapsen menneisyyteen niin se, että on empatiakykyisiä aikuisia sitten ympärillä, niin... Se on lapsen parhaaksi, välttämätöntä (H2)

-- ja tosiaan empatiaakin voi onneksi jossain määrin harjoitella... Osaa sanoo niin kun oikealla tavalla-- (H1)

Empatiaa työntekijät kuvasivat lastenkodin työntekijän ydinosamisena. Hyvä empatiakyky liitettiin aineistossa hyviin asiakaskohtaamisiin, tasapainoiseen tunne-elämään, työntekijän rooliin lapsen tunne-elämän tukijana. Empatiakykyä haastavina asioina aineistossa nousivat työntekijät omat kielteiset tunteet sekä henkilökohtaiseen elämään liittyvät haasteet. Omaa empatiakykyään työntekijät kuvasivat kehittävänsä omaa itse-tuntemustaan sekä omaa tunteiden säätelyään kehittämällä. Empatia muodostui pelkistetyistä ilmauksista sanattoman viestinnän tulkinta, muiden tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen ja samalle aaltopituudelle asettautuminen. Sanattoman viestinnän tulkintaa kuvattiin kykynä tulkita ja lukea muiden ihmisen sanatonta viestintää. Työntekijät kokivat muiden tunteiden tunnistamisen ja ymmärtämisen vaativan kykyä tulkita muiden sanatonta viestintää sekä halua ymmärtää muiden tunteita. Aineistossa samalle aaltopituudelle asettautumista kuvattiin toisen ihmisen aitona ymmärtämisenä, joka mahdollistaa yhdessä kokemusten jakamisen.

--siinä arkisessa vuorovaikutuksessa, niin ihan lähtien siitä, että aamulla tervehditään, kysellään kuulumiset ja ollaan johdonmukasia turvallisia aikuisia, luodaan sellasta ilmapiiriä et jutella voi mistä tahansa ja rohkastaan puhumaan ja ilmasemaan tunteita... Ihan... Ihan niin hyvissä, kuin huonoissakin hetkissä niin niin... -- (H2)

--ja se läsnäolo...aito... Siinä hetkessä läsnäolo se tuo sen turvallisuuden tunteen, mikä on lastenkodissa äärimmäisen tärkeä yks kulmakivistä.-- (H3)

Hyviä ihmissuhdetaitoja työntekijät pitivät tärkeänä lapsen hyvinvoinnin, onnistuneen vuorovaikutuksen, lämpimän kohtaamisen sekä esimerkkinä tai roolimallina toimimisen näkökulmista. Ihmissuhdetaidot muodostuivat pelkistetyistä ilmauksista: läsnäolo sekä vuorovaikutustaidot. Aineistossa läsnäoloa kuvattiin lämpimänä ja välittävänä kohtaamisena, lapsen luokse pysähtymisenä, aitona kuulemisena sekä lapsesta ja lapsen tarpeista ja tunteista välittämisenä. Työntekijät kokivat, läsnäolon vahvistan lapsen turvallisuuden tunnetta, joka puolestaan nähtiin yhtenä toiminnan kulmakivistä. Aineistossa vuorovaikutustaidot nähtiin työntekijän kykynä olla helposti lähestyttävä sekä hyvinä sosiaalisina taitoina, jotka yhdessä mahdollistavat toimivan vuorovaikutussuhteen.

--Kyl siis, meilhän on hirveen joustava tää työryhmä kyllä, et joudutaan venymään kyllä, vuoroi venyttelemään jos vaikka sairastapauksen vuoksi, et siihen ei olla saatu sijaisii, tai niinku on vaan osastolla sellanen tilanne, et tarvitaan ylimäärästä henkilökuntaa, eikä saada sijaisia. Just tossa kesäkuun alkupuolella, me vedettiin kahdentoista tunnin vuoroja tyylii, sillai et kyl siihen selkeesti tarvitaan sitä, palautuminen, vapaa-aika, siihen niinku oikeesti tarttee semmosen irtioton kuitenkin duunista.-- (H1)

Muu tärkeä tunneälyyn perustuva osaaminen muodostuu aineistosta nousseista muista tunneälyn osatekijöistä, jotka olivat joustavuus, stressinsietokyky ja optimistisuus. Aineistosta nousi esiin työyhteisössä olleen haastatteluita edeltäneinä viikkoina henkilökunnan vajeen seurauksena tilanteita, jotka olivat vaatineet työntekijöiltä joustavuutta, stressinsietoa sekä optimistisuutta. Joustavuutta ja stressinsietoa työntekijät pitivät tärkeänä paljon muuttuvia tilanteita sisältävässä työssään, jossa työntekijällä on velvollisuus tarjota lapselle turvallinen ennustettava ja hyvä arki kaikissa tilanteissa. Optimistisuutta pidettiin tärkeänä asiakaskohtaamisten laadun, positiivisen työilmapiirin ja oman jaksamisen näkökulmista.

### 6.2.2 Lapsen tunne-elämän tukeminen

Pääkäsite lapsen tunne-elämän tukeminen muodostuu kahdesta yläkäsitteestä, jotka ovat lapsen tunne-elämän tuen tarve sekä työntekijä lapsen tunne-elämän tukena. Yläkäsite lapsen tunne-elämän tuen tarve kuvaa työntekijän roolin merkitystä lapsen tunne-elämän näkökulmasta. Yläkäsite työntekijä lapsen tunne-elämän tukijana lähestyy lapsen tunne-elämän tukemista työntekijän roolin, sen vaatimuksien sekä roolissa tarvittavien keinojen ja osaamisen kautta.



Yläkäsite	Alakäsite	Pelkistetty ilmaus
Lapsen tunne-elämän tuen tarve	Tunne-elämän kehitys	Kehitykseen kuuluva tuen tarve Murrosikä
	Tunne-elämän haasteet	Puutteet tunne-elämän kehityksessä Kotoa opitut haitalliset toimintamallit Tunteiden säätelyn ja ilmaisun vaikeudet Sosiaaliset vaikeudet Impulsiivisuus Itseen kohdistuva haitallinen käytös
Työntekijä lapsen tunne-elämän tukena	Työntekijän roolit	Turvallinen aikuinen Tunteiden peili Elämäntaitojen opettaja Työntekijän ominaisuudet
	Työntekijän keinot	Läsnäolo Vuorovaikutus Empatiakyky Oma esimerkki Työntekijän tunnetaidot Vaihtoehtoisten toimintatapojen opettaminen Tilanteiden jälkiselvittely Myötätunnon opettaminen

Taulukko 3. Pääkäsitteen lapsen tunne-elämän tukeminen yläkäsitteet, alakäsitteet ja pelkistetyt ilmaukset

Lapsen tunne-elämän tuen tarve muodostui alakäsitteistä lapsen tunne-elämän kehitys ja lapsen tunne-elämän haasteet sekä pelkistetyistä ilmauksista kehitykseen kuuluva tuen tarve, murrosikä, puutteet tunne-elämän kehityksessä, kotoa opitut haitalliset toimintamallit, tunteiden säätelyn vaikeudet, tunteiden ilmaisun vaikeudet, sosiaaliset vaikeudet, impulsiivisuus ja itseen kohdistuva haitallinen käytös. Työntekijä lapsen tunne-elämän tukena muodostui alakäsitteistä työntekijän roolit ja työntekijän keinot sekä pelkistetyistä ilmauksista: turvallinen aikuinen, tunteiden peili, elämäntaitojen opettaja, työntekijän ominaisuudet, läsnäolo, vuorovaikutus, empatiakyky, oma esimerkki, työntekijän tunnetaidot, vaihtoehtoisten toimintatapojen opettaminen, tilanteiden jälkiselvittely ja myötätunnon opettaminen.

-- tunne-elämä mitenkään niinkun täydelliseksi kehittyis kellään ja ei varmasti tuukaan, että... että... se on tärkeä niinkun itse tiedostaa ja myös niinkun nuorellekin

tarvittaessa siitä opettaa, että...että, että me kaikki, kukaan ei olla täydellisiä tunteidemme ilmaisemisessa, vaan kaikki voidaan toisiltamme jotain oppia ja täytyy myös hyväksyä se keskeneräisyys tässä elämässä-- (H2)

-- Ja tietysti vaikea ikä nuorilla, murrosikä. Niin se tuo siihen omat haasteensa, kun on muutenkin (naurahdus) murkuikäisenä se tunteiden hallitseminen (naurahdus) aivokehityksen takia jo haastavaa, ni se vielä jos ei oo saanu siihen niitä perustyökaluja, ni se tuo siihen vielä erityisen paljon haasteita...-- (H3)

Lapsen tunne-elämän kehitys koostuu pelkistetyistä ilmauksista kehitykseen kuuluva tuen tarve ja murrosikä. Kehitykseen kuuluvaa tuen tarvetta työntekijät kuvasivat, normaalina lapsen tunne-elämän kehitykseen kuuluvana tuen tarpeena, joka koskettaa kaikkia lapsia, ei ainoastaan lastenkodissa asuvia lapsia. Aineistossa kuvattiin lastenkodissa asuvan lapsen arjessa työntekijän toimivan lapsen arkea tukevana aikuisena, joten myös tunne-elämän tukeminen nähtiin työntekijän tehtävänä. Lisäksi murrosikä sekä siihen liittyvät aivojen kehityksen muutokset ja niistä aiheutuvat tunteidensäätelyn vaikeudet nähtiin yhtenä tunne-elämää haastavana tekijänä.

mmm... Tähän vaikuttaa myös paljon et minkä... Minkälainen perhe lapsella on niinku ollu lapsuuden ajan, minkälaista tunne-elämän tukemista on lapsi saanut aikaisemmin. Ja se tietysti näkyy ihan siinä arjessa, niissä sosiaalisissa tilanteissa, niissä kohtaamisissa, miten lapsi käyttäytyy erilaisissa tilanteissa tai vuorovaikutustilanteissa, miten pystyy hallitsemaan omia tunteitaan, toimiiko impulsiivisesti... Ajattelematta... jaa... ja tota... paljon on lapsia keistä näkyy et se tunne-elämän kehittyminen on vähän ollu vaillinaista ja ei ehkä oo saanu siihen tarpeeks tukea... niin se näkyy kyllä aika paljon lastenkodeissa. --(H3)

--no just nää tunne-elämään liittyy niin vahvasti nää, suustahan voi tulla oikeesti, osan kohdalla ihan mitä tahansa, ku ei pysty hallitsee tunteitaan tai ei pysty hallitsee mitä suustaan päästää-- (H1)

Lapsen tunne-elämän haasteet muodostuvat pelkistetyistä ilmauksista puutteet tunne-elämän kehityksessä, kotoa opitut haitalliset toimintamallit, tunteiden säätelyn ja ilmaisun vaikeudet, sosiaaliset vaikeudet, impulsiivisuus ja itseen kohdistuva haitallinen käytös. Tunne-elämän kehityksen puutteina työntekijät toivat esiin lapsuuden vaikeat kokemukset, katkonaiset ihmissuhteet, roolimallin puutteen sekä puutteellisen tunnetaitojen opeuksen. Lapselle ei esimerkiksi ole opetettu tunteiden tunnistamista tai oikeaa tapaa ilmaista tunteita. Vanhemmat ovat myös saattaneet rajoittaa lapsen tunneilmaisua, määrittelemällä mitä tunteita ja miten lapsi saa tunteita ilmaista.

--Ja sit usein tämmöset nuoret, kellä on tunne-elämän, tunneällyn kanssa haasteita ja ei vielä oikeen oo kehittyny, erityisen hyvin... Niin usein tämmöset nuoret saattaa myös kokea, et kukaan ei ymmärrä minua, et se on se usein, et asettuu siihen tilaan et ei ehkä itekkään ymmärrä omia tunteita, ni sitten kun on vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ni hokee... hokee lausetta et "kukaan ei ymmärrä minua"...

Ja siinä sitten on haasteena jos se nuori ei oikein itsekkään käsitä, eikä ymmärrä omia ajatuksia tai käytöstään tai tunteita, niin miten hän voi olettaa... olettaa siin hetkessä... Ja usein myös tämmöset nuoret ni jos he eivät oo aikasemmin saaneet... mmm... ymmärrystä niihin tilanteisiin et okei mä huomaan nyten että, kun tunne ottaa susta vallan ni sun on vaikee miettii miten sä toimit tai sä käyttäydyt tai oot vuorovaikutuksessa muitten kaa... -- (H3)

Työntekijät kuvasivat tunteiden säätelyn vaikeuksien näkyvän vaikeuksina tunnistaa ja sanoittaa omia tunteitaan, heikkona empatiataitona, tunteissa voimakkaasti elämisenä, kielteisten tunteiden välttelynä ja tunteiden puutteellisena ymmärtämisenä. Aineistossa nousi esiin, että lapsen omien tunteiden ymmärtämättömyys voi näyttäytyä myös ajatuksena, että kukaan ei ymmärrä lasta tai lapsen tunteita, koska lapsi ei itse ymmärrä omia tunteitaan. Työntekijät kuvasivat tunteiden ilmaisun ongelmien näyttäytyvän vaikeutena, haluttomuutena tai kyvyttömyytenä ilmaista omia tunteitaan, huutamisena ja aggressiivisuutena. Impulsiivisuuden kuvattiin näkyvän kyvyttömyytenä hallita omia tunteitaan, vuorovaikutustaan, käyttäytymistään tai toimintaansa. Työntekijät kertovat lapsen tunne-elämän haasteiden näkyvän lapsen arjessa runsaana tuen tarpeena vaikeuksina koulussa ja ihmissuhteissa, vuorovaikutusongelmina lapsen ja vanhemman välillä sekä kotoa opittuina haitallisina toimintamalleina.

--Sieltä (varhaisesta vuorovaikutussuhteesta) heijastuu erilaisia puutteita, niin kyllä se on tärkeitä tässä sitten, sitten meidän korjaavassa ympäristössä, niin pystyä, pystyä tarjoamaan niinkun... Semmosta tervettä normaalia vuorovaikutussuhdetta, että se tota puutteita kun jää sieltä kotioloista, niin tietysti se on sillälailla meidän tehtävä pyrkiä mahdollisimman terveellä tavalla niitä, niitä korjaavia kokemuksia antamaan.-- (H2)

Ni tohon työntekijän rooliin, vierellä kulkija ja semmonen, niinku ehkä, ehkä myös se rooli on semmonen sille lapselle, että voi turvautua niissä vaikeissa hetkissä tai niissä tilanteissa kokee, että tarvii vahvistusta turvalliselta ja tutulta aikuiselta, niin voi turvautua et mä oon niinku käytettävissä koko ajan. Semmonen turvallinen aikuinen, joka on ihan missä tilanteessa nuoren käytettävissä niin ehkä sekin on siinä tunne-elämän tukijan roolissa se suurin. (H3)

Työntekijän rooli lapsen tunne-elämän tukijana muodostui pelkistetyistä ilmauksista turvallinen aikuinen, tunteiden peili, elämäntaitojen opettaja ja työntekijän ominaisuudet. Turvallista aikuista työntekijät kuvasivat läsnäolevana aikuisena, joka kuulee, ymmärtää, ohjaa, tukee sekä lasta ja vastaa lapsen tarpeisiin empaattisesti. Rooliaan tunteiden peilinä työntekijät kuvasivat lapsen tunteiden ja tunneilmaisun opettamisena, lapsen voimakkaiden tunnekokemusten aikana lapsen tunteena kannatteluna sekä lapsen tunteisiin kuulemisena ja vastaamisena. Elämäntaitojen opettajan roolissa työntekijä huolehtii lapsen hyvinvoinnista sekä opettaa lapselle oman esimerkin avulla elämässä tarvittavia

taitoja. Työntekijät nostivat esiin lapsen tunne-elämän tukijan roolissa toimivalta työntekijältä vaadittavan itsetuntemusta, omien tunteiden hallintaa, sopeutumiskykyä, empatiakykyä, pitkäjänteisyyttä ja periksiantamattomuutta.

--siinä arkisessa vuorovaikutuksessa, niin ihan lähtien siitä, että aamulla tervehditään, kysellään kuulumiset ja ollaan johdonmukasia turvallisia aikuisia, luodaan sellasta ilmapiiriä et jutella voi mistä tahansa ja rohkastaan puhumaan ja ilmasemaan tunteita...—(H2)

Tunne-elämän tukemiseksi käytettävät keinot muodostuvat pelkistetyistä ilmauksista läsnäolo, vuorovaikutus, empatiakyky, esimerkki, työntekijän tunnetaidot, vaihtoehtoisten toimintatapojen opettaminen, myötätunnon opettaminen sekä tilanteiden jälkiselvittely. Läsnäoloa työntekijät kuvasivat kykynä olla aidosti läsnä lasta varten, turvallisen ilmapiirin luomisena ja lapsen aitona kuulemisena. Vuorovaikutusta työntekijän ja lapsen välillä työntekijät pitivät tunne-elämän tukemisen lähtökohtana. Empatiakykyä kuvattiin lämpimänä kohtaamisena ja vuorovaikutuksena, muiden tunteiden tunnistamisena ja ymmärtämisenä myös ryhmä tasolla. Oman esimerkin avulla työntekijät kuvasivat opettavansa lapselle vuorovaikutus-, tunne- sekä muita elämässä tarvittavia taitoja.

--vaikeuksia tunnistaa omia tunteitaan, näil monella meidän nuorista, et on niinku haastava, joutuu sanoittamaan tunteita ja niinku kaikkea sitä mitä siihen sisältyy, miten pääsee yli joistain ikävistä tunteista, niinkun ilman sitä vaikka itsensä vahingoittamista tai jotain tämmöstä -- (H1)

--jos katotaan leffaa ja se on surullinen niin yhteisen leffan itkeminen tai mikä tahansa ja niistä asioista puhuminen, se on myös yhteisten tunteiden jakaminen ja niitten omien tunteiden näyttäminen ja sanottaminen... Et mä saatan ihan hyvin nuoren kanssa jossain keskustelutilanteessa itse herkistyä ni se on tärkeä et mä en jos mul esim. nousee kyneleet silmiin ni mä en niinku tota vaan... Etten vaan sivuuta sitä asiaa, vaan mä sanotan sen ja teen sen niinkun näkyväksi, että tietysti ihan pyyhkimällä silmät ja sanomalla et "joo et et mullakin herää tunteet et oon niin huolissani susta" tai et "toi sun kokemusta mitä sä kerroit, niin niin mullakin heräsi tunteet siitä"-- (H3)

Työntekijän tunnetaitojen nähtiin koostuvan omien tunteiden sanoittamisesta ja ilmaisemisesta, lapsen tunteiden sanoittamisesta ja tunneilmaisun ohjaamisesta sekä tunteiden jakamisesta. Omia tunteitaan työntekijät kuvasivat sanoittavansa esimerkiksi lapsen toimiessa itselleen vahingollisella tavalla, jolloin työntekijä sanoitti tai ilmaisi omaa huoltaan tai suruaan. Työntekijät kuvasivat lapsen tunteiden sanoittamisen vaativan kykyä tunnistaa lapsen erilaiset tunteet sekä kykyä havainnoida yhtä aikaa useamman lapsen tunteita, sillä tilanteessa voi olla useampi lapsi omine tunteineen. Aineistosta nousi esiin työntekijöiden opettavan lapselle vaihtoehtoisia tapoja säädellä sekä ilmaista tunteitaan, esimerkiksi lapsen kanssa yhdessä pyritään löytämään toimiva keino ilmaista vihaa tai

surua itseen kohdistuvan haitallisen käytöksen sijaan. Vaihtoehtoisten toimintatapojen opettamista hyödynnettiin voimakkaiden tunteiden aiheuttamien tunnereaktioiden lisäksi myös muissa tilanteissa, joissa lasta haluttiin auttaa löytämään oikeampi tapa toimia.

--enemmän arjessa on näitä tilanteita, että se nuori niinkun toimii ensin ja ehkä miettii vasta sen jälkeen. Ja sitten sen tilanteen jälkeen tietysti käydään nuoren kanssa läpi sitä, että no "oisko tässä voinu toimia jotenkin toisin?", että "miten jatkossa voisit toimia?" et sellasta, sellasta... sitä kautta niinkun arjessa ilmenee miten tuettas ilmasemaan niinkun rakentavammalla tavalla-- (H2)

Vaihtoehtoisten toimintatapojen työntekijät kuvasivat opettavansa lapselle erilaisia mielikuvaharjoituksia hyödyntämällä tai tilanteiden läpikäymisellä jälkikäteen. Aineistossa tilanteiden läpikäyminen nousi esiin prosessina, joka alkaa tilanteesta, jossa lapsen toiminta on vaikuttanut kielteisesti lapseen omaan tai toisten ihmisen turvallisuuden tunteeseen tai hyvinvointiin. Tilanteiden läpikäymisessä työntekijät kertovat lapselle oman näkemyksensä tilanteesta ja sen etenemisestä, jolla lasta autetaan hahmottamaan tilanteen kokonaiskuva sekä näkemään syy-seuraussuhteita. Oman kokemuksen jälkeen yhdessä lapsen kanssa pohditaan kuinka tilanteessa olisi voinut toimia toisin ja harjoitellaan anteeksipyytämistä sekä vastuunkantoa. Tilanteiden läpikäymistä työntekijät pitivät tärkeänä tulevaisuuden ja lastenkodin ulkopuolisen arjen kannalta. Myötätuntoa sekä empatiaa työntekijät kuvasivat opettavansa lapselle omalla esimerkillään sekä yhdessä lapsen kanssa vuorovaikutuksessa tilanteista ja tunteista keskustellen.

## 7 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on kaksiosainen ”*miten tunneälykyys näkyy lastensuojelun työntekijöiden osaamisessa?*” ja ”*kuinka tunneälykäs työntekijä tukee lapsen tunne-elämää?*”. Opinnäytetyössä kuvataan, kuinka tunneälykyyteen perustuva osaaminen näkyy lastenkodissa, mitkä tunneällyn osatekijät korostuvat työntekijöiden osaamisessa, miten työntekijät tukevat lapsen tunne-elämää ja kuinka tunneälykyys näkyy tässä roolissa.

Työntekijän tunneälykyyteen perustuvaa osaamista tutkittaessa aineistosta nousi esiin kolme osaamisaluetta intrapersoonallinen, interpersoonallinen ja muu tunneälykyyteen perustuva osaaminen. Intrapersonalliseen osaamiseen kuuluvat osatekijät *itsetuntemus, omien tunteiden tiedostaminen sekä impulssienhallinta*. Interpersoonallista osaamisesta tärkeänä korostuivat osatekijät *empatia ja ihmissuhdetaidot*. Muu tunneällyn perustuva osaaminen koostuu osatekijöistä *optimismi, ongelmanratkaisukyky, stressinsieto ja joustavuus*.

Itsetuntemusta työntekijät kuvailivat itsensä ja oman ammatillisen osaamisen kokonaisvaltaisena tuntemisena sekä aktiivisena itsensä, käyttäytymisensä ja toimintansa kehittämisenä. Työntekijät pitivät riittävää itsetuntemusta hyvänä ohjaajana toimimisen sekä ammatillisuuden ja ammatillisen kehityksen kannalta välttämättömänä. Omien tunteiden tiedostaminen ja impulssienhallinta muodostavat kyvyn säädellä omia tunteitaan ammatillisessa roolissa. Omien tunteiden säätely ammatillisessa roolissa nähtiin ammatillisuuden kannalta välttämättömänä, koska työntekijän tunteet tai tunneilmaisu eivät saa vaikuttaa kielteisesti työntekijän omaan tai lapsen hyvinvointiin. Ammatillisesti onnistuneen omien tunteiden säätelyn kannalta työntekijät pitivät tärkeänä, että kaikista tunteista voidaan työyhteisössä keskustella avoimesti.

Empatiaa työntekijät kuvailivat kykynä tulkita muiden sanatonta viestintää, muiden tunteiden tunnistamisena ja ymmärtämisenä sekä samalle aaltopituudelle asettautumisenä. Työntekijän hyvä empatiakyky nähtiin lapsen tunne-elämän tukemisen lähtökohtana. Ihmissuhdetaitoja työntekijät kuvasivat aitona läsnäolona ja sosiaalisina taitoina. Työntekijöiden riittävät ihmissuhdetaidot nähtiin tärkeänä, jotta työntekijä voi toimia lapselle arjessa esimerkkinä ja mallina. Muuta tunneällyn perustuvaa osaamista työntekijät pitivät tärkeänä oman työssä jaksamisen ja myönteisen työilmapiirin näkökulmista. Osatekijöitä

kuvattiin muun muassa positiivisuutena, kärsivällisyytenä, pitkäjänteisyytenä ja ratkaisukeskeisyytenä. Näitä osatekijöitä työntekijät pitivät merkittävänä, koska työhön sisältyy runsaasti muuttuvia tilanteita ja jatkuvaa keskeneräisyyden sietämistä.

Työntekijät kuvasivat aineistossa kaikkien lasten, erityisesti murrosiässä tarvitsevan aikuista tunne-elämänsä tueksi. Lastenkodissa asuvan lapsen tunne-elämän tukeminen nähtiin työntekijän tehtävänä. Lastenkodissa asuvien lasten kuvailtiin tarvitsevan aikuiselta ikätasoaan enemmän tukea tunne-elämän kehityksen puutteiden ja tunne-elämän haasteiden vuoksi. Arjessa työntekijät kokivat tunne-elämän haasteiden näkyvän lapsen elämässä erilaisina tunteiden säätelyn ja ilmaisuuden vaikeuksina, impulsiivisuutena ja vuorovaikutukseen sekä sosiaalisiin taitoihin liittyvinä ongelmina.

Lapsen tunne-elämän tukemisen kuvattiin vaativan moneen rooliin lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan taipumista. Työntekijät kokivat tunne-elämän tukijan roolissa vaadittavan laaja-alaista osaamista sekä aitoa kiinnostusta lapsen hyvinvoinnista. Rooliaan tunne-elämän tukijana työntekijät kuvasivat turvallisena aikuisena, joka mahdollistaa lapselle turvallisen kasvuympäristön sekä opettaa lapselle elämässä tarvittavia taitoja. Työntekijöillä oli runsaasti keinoja lapsen tunne-elämän tukemiseksi. Erityisesti työntekijän tarjoamat korjaavat kokemukset nähtiin aineistossa merkityksellisinä.

Vuorovaikutus työntekijän ja lapsen välillä nähtiin tunne-elämän tukemisen lähtökohtana ja tärkeimpänä keinona. Vuorovaikutuksen avulla työntekijät kuvasivat tarjoavansa lapselle tunne-elämää korjaavia kokemuksia. Toisena tärkeänä keinona nähtiin työntekijän kyky ottaa vastaan kaikki lapsen tunteet, ajatukset ja tunteet samalla lapselle ilmaisten olevansa lapsen tukena kaikissa tilanteissa lapsesta aidosti välittäen. Muina merkittävänä keinoina työntekijät pitivät kykyä välittää lapselle, että lasta halutaan kuulla ja lapsesta välitetään, tunteiden ilmaisuun rohkaisemista, tunteiden sanoittamista, omien tunteiden jakamista tilanteiden jälkiselvittelyä sekä erilaisten vaihtoehtoisten toimintamallien opettamista voimakkaasta tunteesta nousevien reaktioiden hallitsemiseksi.

Lapsen tunne-elämän tukijan roolissa korostuivat tunneälyn osatekijät *itsetuntemus*, *omien tunteiden tiedostaminen*, *impulssienhallinta*, *empatia* sekä *ihmissuhdetaidot*. Tunneälykäs lastenkodin työntekijä tukee lapsen tunne-elämää omasta hyvinvoinnistaan huolehtimalla, omien kehittyneiden tunnetaitojen avulla sekä lapsen tunne-elämää korjaavia kokemuksia tarjoamalla. Lisäksi tunneälykäs työntekijä ottaa vastaan lapsen

kaikki tunteet, välittää lapselle kokemuksen, että lapsesta välitetään, kohtaa lapsen empaattisesti sekä osaa toimia itse lapselle esimerkkinä ja mallina.

Itsetuntemusta työntekijät kuvasivat tässä roolissa tärkeänä empatian, oman tunteiden tunnistamisen ja hallinnan sekä omasta hyvinvoinnista huolehtimisen kannalta. Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen nähtiin tärkeänä, jotta työntekijä voi toimia tasapainoisena, turvallisena ja tunne-elämälle korjaavia kokemuksia tarjoavana aikuisena lapsen elämässä. Omien tunteiden tiedostamisen ja impulssienhallinnan muodostama omien tunteiden säätelyn merkitys korostui erityisen tärkeänä lapsen ja lapsen perheen voimakkaita tunteita kohdatessa. Työntekijät kuvasivat voimakkaita tunteiden kohtaamisessa tärkeänä työntekijän kykyä kohdata kaikki lapsen sekä lapsen perheen tunteet rauhallisesti ja johdonmukaisesti.

Empatiakykyä ja ihmissuhdetaitoja työntekijät kuvasivat tärkeinä onnistuneen vuorovaikutuksen ja lapsen tunne-elämän tasapainon edistämisen näkökulmista. Empatian työntekijät kuvasivat vaativan monenlaista osaamista, joista tärkeimpänä korostuivat hyvä itsetuntemus ja aito läsnäolo, jossa nuori kohdataan ja hyväksytään yksilönä. Empatiakyvyn ja riittävien ihmissuhdetaitojen työntekijät näkivät mahdollistavan työntekijälle lapsen asioiden ja tunteiden vastaanottamisen ja niihin empaattisesti vastaamisen, kyvyn hyväksyä lapsi omana itsenään sekä kyvyn toimia esimerkkinä ja roolimallina lapselle.

Aineiston perusteella voidaan todeta työntekijöillä olevan tunneälyyn perustuvaa osaamista, kuitenkin tunneälyn teoreettinen osaaminen on pinnallista ja osatekijöiden keskeiset sisällöt sekoittuvat toisiinsa. Aineistosta voidaan päätellä, että työntekijöillä on runsaasti tietoa lapsen tunne-elämän kehityksestä, tasapainoisen tunne-elämän merkityksestä osana hyvinvointia sekä runsaasti keinoja lapsen tunne-elämän tukemiseksi. Lisäksi tunneälyyn perustuva osaaminen heijastuu lapsen tunne-elämän tukijan roolissa. Tunneälyn teorioihin ja tutkimuksiin perehtymisen avulla työntekijät voisivat hyödyntää tunneälyyn perustuvaa osaamista nykyistä laajemmin, koska työntekijöiltä on halukkuutta kehittää omaa ammatillista toimintaansa.



## 8 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksen oli selvittää, kuinka tunneäly näkyy lastensuojelussa työntekijöiden osaamisessa sekä kuinka työntekijät tukevat lasten tunne-elämää. Tutkimuskysymyksemme oli kaksiosainen ja aihe laajuutensa vuoksi haastava. Tunneälyteorioita on useita ja haastavaa oli valita oman näkökulmamme kannalta paras teoria. Lisäksi tunneälyyn liittyy paljon käsitteitä, joiden avaaminen oli opinnäytetyön kannalta olennaista. Edellä mainituista syistä johtuen tekstistä oli vaarana syntyä vaikealukuista ja jouduimme rajaamaan teoriaa toistuvasti. Opinnäytetyön aihe pysyi mielenkiintoisena prosessin alusta loppuun ja haastoi meitä pohtimaan aihetta myös oman ammatillisen kasvun kannalta.

Aineistonkeruumenetelminä hyödynsimme sähköistä kyselyä ja teemahaastattelua. Kyselyn ja haastattelun yhdistäminen osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä opinnäytetyö sisältää runsaasti teoreettisia käsitteitä, joiden ymmärtäminen vaatii riittävästi aikaa pohtia ja käsitellä asioita. Tuloksissa nousikin esiin, että kysely oli saanut työntekijät pohtimaan omaa tunneälykkyyttään sekä siihen liittyvää osaamistaan. Kysely toimi hyvänä pohjutsuksena haastatteluille sekä mahdollisti osatekijöiden tarkemman tutkimisen. Kysely olisi voinut keskittyä pelkästään tunneälyyn sen teorian laajuuden vuoksi. Lisäksi tunne-elämään liittyvät käsitteet vaikuttivat olevan työntekijöille entuudestaan tuttuja, joten niitä ei olisi ollut välttämätöntä avata kyselyssä. Lapsen tunne-elämän tukijan rooli ja työntekijän keinot tukea lapsen tunne-elämää olisivat puolestaan ilman haastatteluita jääneet pinnallisiksi.

Sosiaalialalla tunneälyä koskevissa tutkimuksissa on todettu tunneälyn olevan sosiaalialalla tärkeää. Sosiaalialalla tunneäly toimii työntekijän voimavarana, parantaa yhteistyötaitoja ja tukee asiakkaiden hyvinvointia. (Ks. Morrison 2006.) Opinnäytetyön tulokset olivat rinnastettavissa teoretietoon, jota opinnäytetyössä esiteltiin. Tunneälykkyyden intrapersonallinen ja interpersoonallinen osaaminen nousivat tärkeiksi kaikkien haastatteluiden jokaisessa teemassa, kuten myös taustateoriassa esitettiin. Teoriatiedon tavoin intrapersonallinen osaaminen nähtiin ammatillisuuden ja ammatillisen kehityksen perustana. Interpersoonallinen osaaminen kuvattiin taas tärkeänä etenkin lapsen hyvinvoinnin ja tunne-elämän tukemisen kannalta.

Osatekijät omien tunteiden tiedostaminen, impulssien hallinta, empatia ja ihmissuhdetaidot korostuivat tutkimusaineistossa. Toisaalta myös kysely ja haastattelun runko painottivat näitä osatekijöitä. Kuitenkin empatia korostui esimerkiksi kyselyssä, jossa kaikki työntekijät nostivat empatian oman työnsä kannalta yhdeksi merkityksellisimmäksi osatekijäksi jo ennen empatiaa koskevia kysymyksiä. Osatekijät stressinsietokyky, joustavuus ja optimistisuus osoittautuivat tärkeiksi työntekijöiden oman hyvinvoinnin, työyhteisön ja lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tulosta voi pitää yllättävänä, sillä teoriassa nämä osatekijät eivät korostu yhtä vahvasti. Stressinsietokyvyn ja joustavuuden korostumiseen saattoi vaikuttaa haastattelussa esiin tullut tilanne työpaikalla, jossa työntekijöiden joustavuutta ja stressinsietokykyä oli tarvittu työntekijäpuutosten vuoksi. Optimistisuuden korostuminen selittyy mahdollisesti hyvän työilmapiirin ylläpitämisenä, sillä aineistossa työyhteisössä käytäviä keskusteluja kuvattiin tärkeinä voimavaroina.

Lapsen tunne-elämän kehitys ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitykset olivat kyselyyn ja haastatteluun vastanneiden työntekijöiden tiedossa. Työntekijöillä oli runsaasti tietoa tasapainoisesta tunne-elämästä osana hyvinvointia sekä perheen ja vanhempien merkityksestä lapsen tunne-elämän kehityksessä. Työntekijöiden vastaukset lapsen tunne-elämän tukemiseen liittyen vastaavat opinnäytetyön teoretietoa. Vuorovaikutusta työntekijät kuvasivat tärkeimmäksi työkalukseksi lastenkodissa. Oman esimerkin antaminen, elämäntaitojen opettaminen ja tunteiden sanoittaminen nousivat myös merkittäväksi keinoiksi tukea lapsen tunne-elämää. Työntekijät ymmärsivät oman roolinsa tärkeyden korjaavien kokemusten antajana ja turvallisena aikuisena.

Opinnäytetyön aihe on tärkeä lastensuojelutyön kannalta. Aikuisen rooli on aina merkittävä lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen tunne-elämän kannalta, oli lapsi lastensuojelun asiakas tai ei. Jokainen lapsi tarvitsee aikuisen tukea tasapainoisen tunne-elämän kehittymiseksi. Turvallinen kasvuympäristö ja läsnä oleva aikuinen ovat tärkeässä asemassa luomassa perustaa lapsen tulevaisuudelle. Lastensuojelussa työntekijällä on mahdollisuus toimia lapsen elämässä turvallisena ja lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtivana aikuisena, joka edistää omalta osaltaan lapsen mahdollisuuksia tasapainoiseen tunne-elämään ja hyvään tulevaisuuteen. (ks. Goleman 1995; Mäntymaa ym. 2016; Siegel 2014; Alexandrova 2017; Häkkinen 1999.)

Mielestämme on tärkeää tuottaa tietoa kuinka tärkeässä asemassa lastensuojelun työntekijät ovat korjaavien kokemusten antajina ja turvallisina aikuisina lasten elämässä.

Tunneällyn ja lapsen tunne-elämää tukevien keinojen ja käytäntöjen esiin tuominen edistää lastensuojelutyön laadukkuuden ja työntekijöiden ammattitaitoisuuden näkyväksi tuomista. Jatkotutkimusaiheeksi ehdotamme tunneällyn merkityksien tutkimista muissa lastensuojelun toimintayksiköissä, jotta tunneäly ja työntekijän roolin merkitys lapsen tunne-elämän tukijana voitaisiin tuoda näkyväksi osaksi lastensuojelutyötä. Lisäksi tunneälyä olisi hyvä tutkia myös muissa asiakasryhmissä, kuten vammaisten tai mielenterveyskuntoutujien kanssa.

## Lähteet

Alexandrova, Anna 2017. A Philosophy for the science of well-being. Oxford university: Oxford.

Bardy, Marjatta 2009/2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4.painos. THL: Helsinki. 49-78. Saatavilla sähköisesti: <<http://www.julkari.fi/handle/10024/104421>>. Luettu 22.10.2018.

Caruso, David R. & Bienn, Brian & Kornacki, Susan A. 2006. Emotional intelligence in the workplace. Teoksessa: Ciarrochi, Joseph & Forgas, Joseph & Mayer, John (toim.) Emotional intelligence in everyday life. 2. painos. Psychology Press: Philadelphia. 187-205.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998/2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Vastapaino: Tampere.

Gerdes, Karen E. & Segal, Elizabeth A. 2009. A Social Work Model of Empathy. Social Work 10 (2). 114-127. Saatavilla sähköisesti: <<http://journals.iupui.edu/index.php/advancesinsocialwork/article/view/235/215&gt>>. Luettu 8.10.2018.

Goleman, Daniel 1995. Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva. Suom. Kankaanpää, Jaakko. 7.painos. Otava: Helsinki.

Goleman, Daniel 1998. Tunneäly työelämässä. Suom. Kankaanpää, Jaakko. 8. painos. Otava: Helsinki.

Goleman, Daniel 2006. Sosiaalinen äly. Suom. Jänisniemi, Laura & Paajanen, Auri. Otava: Helsinki.

Häkkinen, Pasi 1999. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Pihlaja, Päivi (toim.). Ulos umpikujasta: miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? WSOY: Helsinki. 94-120.

Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997/2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Tammi: Helsinki.

Jälkihuolto 2017. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>>. Luettu 31.7.2018.

Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2013. Aggressio lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa Nurmi, Päivi (toim.) lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä. 47-66.

Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut: turva ja tunteet lapsen silmin. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kokkonen, Marja 2010. Ihastuttavat vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. PS-kustannus: Juva.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. Annettu Helsingissä 26.6.2015.

Lapsen arki ja perushuolto sijaishuollossa n.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-arki-ja-perushoito-sijaishuollossa>>. Luettu 11.9.2018.

Lapsen yksilöllisen tarpeen kartoittaminen n.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuoltopaikan-valinta/lapsen-yksilollisen-tarpeen-kartoittaminen>>. Luettu 25.8.2018.

Lastenkoti, Nuorisokoti n.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>>. Luettu 11.9.2018.

Lastensuojelulaitokset n.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>>. Luettu 17.4.2018.

Mäntymaa, Mirjami & Puura, Kaija & Aronen, Eeva & Carlson, Synnöve 2016. Lapsuusiän psyykinen kehitys. Teoksessa Kumpulainen, Kirsti & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Duodecim: Helsinki. 23-34.

Mayer, Jonh 2006. New Field Guide to Emotional Intelligence. Teoksessa: Ciarrochi, Joseph & Forgas, Joseph & Mayer, John (toim.) Emotional intelligence in everyday life. 2. painos. Psychology Press: Philadelphia. 3-26.

Mitä on lastensuojelu 2016. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>>. Luettu 16.2.2018.

Morrison, Tony 2006. Emotional Intelligence. Emotion and Social Work. Context, Characteristics, Complications and Contribution. The British Journal of Social Work 37. 245–263. Saatavilla sähköisesti: <<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcl016>>. Luettu 23.10.2018.

Nummenmaa, Lauri 2010. Tunteiden psykologia. Tammi: Helsinki.

Nurmi, Päivi & Schulman, Marja 2013a. Aikuinen lapsen vihan peilinä. Teoksessa Nurmi, Päivi (toim.) Lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä. 29-45.

Nurmi, Päivi & Schulman, Marja 2013b. Lapsen vihaan reagoiminen. Teoksessa Nurmi, Päivi (toim.) Lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä. 133-147.

Nurmi, Päivi 2013. Lupa tunteisiin. Teoksessa Nurmi, Päivi (toim.) lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä. 15-26.

Pihlaja, Päivi 1999. Työntekijä ja lapsi. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Pihlaja, Päivi (toim.) Ulos umpikujasta: miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? WSOY: Helsinki. 135-154.

Puura, Kaija & Laukkanen, Eila 2016. Biopsykososiaalinen kehitys. Teoksessa Kumpulainen, Kirsti & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Duodecim: Helsinki. 20-22.

Röning, Tiina 2013. Aikuinen mallina ja vihan hallinnan opettajana. Teoksessa Nurmi, Päivi (toim.) Lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä. 149-160.

Ronkainen, Suvi & Mertala, Sirpa & Karjalainen, Anne 2008. Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa Ronkainen, Suvi & Karjalainen, Anne (toim.) Sähköä kyselyyn!: Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Lapin yliopisto: Rovaniemi. 17-30.

Saarinen, Mikael 2001. Tunne älysi: älyä tuntevasi. WSOY: Helsinki.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa: käsikirja arjen toimintaan. 2. painos. Edita Publishing Oy: Helsinki.

Salovey, Peter 2006. Applied emotional intelligence: regulating emotions to become healthy, wealthy and wise. Teoksessa: Ciarrochi, Joseph & Forgas, Joseph & Mayer, John (toim.) Emotional intelligence in everyday life. 2. painos. Psychology Press: Philadelphia. 229- 248.

Särkelä, Antti 2001. Välittäminen ammattina: Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön Vastapaino: Tampere.

Siegel, Daniel J 2014. Brainstorm. Nuoruuden ja aivomyrskyn voima ja merkitys. Suom. Hartikainen, Teija. 2. painos. Basam books Oy: Helsinki.

Sijaishuollon päättyminen n.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitosten. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-paattyminen>>. Luettu 31.7.2018.

Sinkkonen, Jari 2015. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa: Sinkkonen, Jari Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.). Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Duodecim: Helsinki. 148-164.

Taipale, Mauri 2006. Lastensuojelun antama tuki. Teoksessa Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Miettinen, Seija & Pietikäinen, Matti (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Duodecim: Helsinki. 165-172.

Talentia n.d. Talentialaisten ammatit ja ja tutkinnot. Ammatit ja pätevyudet. Työelämä info. <<https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammait-ja-patevyydet/ammait-ja-tutkinnot/>>. Luettu 31.7.2018.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Tammi: Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus-epäilyjen käsitteleminen Suomessa. <[http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK\\_ohje\\_2012.pdf](http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf)>. Luettu 26.04.2018.

Uusitalo-Malmivaara, Lotta & Vuorinen, Kaisa 2017. Vahva luonne on myötätuntoinen. Teoksessa Pessi, Anne Birgitta & Martela, Frank & Paakkanen, Miia (toim.) Myötätunnon mullistava voima. PS-Kustannus: Jyväskylä. 183-201.

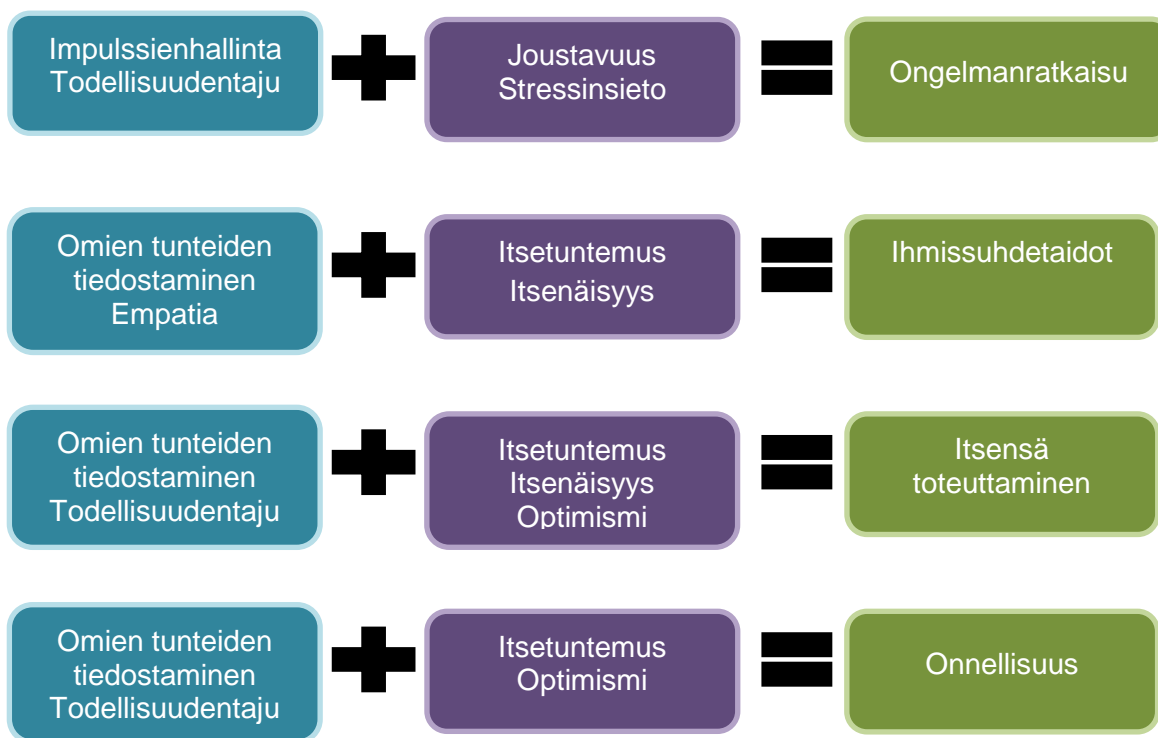
Van Heugten, Kate 2011. Social Work under Pressure. Jessica Kingsley Publishers: London.

Wagaman, Alex M. & Geiger, Jennifer M. & Shockley, Clara & Segal, Elizabeth A. 2015. The Role of Empathy in Burnout: Compassion Satisfaction, and Secondary Traumatic Stress among Social Workers. Social Work 60 (3). 201–209. Saatavilla sähköisesti: <<https://doi.org/10.1093/sw/swv014>>. Luettu 22.8.2018.

Yhteistyö lapsen syntymävanhempien kanssa n.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/yhteisty-lapsen-syntymavanhempien-kanssa>>. Luettu 31.7.2018.

## Tunneällyn kehittäminen ja arviointi

Tunneällyn osatekijöistä on tämän hetken tutkimusten mukaan eroteltavissa kolme ryhmää ydintekijät, seuraamustekijät ja välittävät tekijät. **Ydintekijät ovat toiminnalle välttämättömiä perustaitoja ja ominaisuuksia**, jotka vaikuttavat merkittävästi muihin tunneällyn osatekijöihin. Ydintekijöitä ovat omien tunteiden tiedostaminen, vakuuttavuus, empatia, todellisuudentaju ja impulssienhallinta. **Seuraamustekijät ovat päämääriä tai tavoitteita**, joiden tasapaino on riippuvainen ydintekijöistä ja välittävistä tekijöistä. Seuraamustekijöitä ovat itsensä toteuttaminen, ihmissuhdetaidot, ongelmanratkaisu ja onnellisuus. **Välittävät tekijät ovat seuraamustekijän saavuttamiseksi tarvittavia ominaisuuksia sekä taitoja**, jotka rakentuvat ydintekijöiden ja seuraamustekijöiden välille ja mahdollistavat tunneällyn kehittämisen. Välittävät tekijät ovat itsenäisyys, itsetuntemus, sosiaalinen vastuunotto, joustavuus, stressinsieto ja optimismi.



Tunneällyn seuraamustekijät oikealla vihreällä, keskellä violetilla välittävät tekijät ja vasemmalla sinisellä ydintekijät.

(Saarinen 2001)



<b>Tunneällyn arviointi</b>	<b>Osatekijän tärkeys elämässä/työssä</b> 1 ei tärkeä 2 melko tärkeä 3 tärkeä 4 todella tärkeä	<b>Objektiivinen nykytilanne</b> 1 paljon kehitettävää 2 kehitettävää 3 perustaidot 4 edistyneet taidot
<b>Intrapersonalliset</b>		
Itsetuntemus	1 2 3 4	1 2 3 4
Omien tunteiden tiedostaminen	1 2 3 4	1 2 3 4
Vakuuttavuus	1 2 3 4	1 2 3 4
Itsenäisyys	1 2 3 4	1 2 3 4
Itsensä toteuttaminen	1 2 3 4	1 2 3 4
<b>Interpersoonalliset</b>		
Empatia	1 2 3 4	1 2 3 4
Sosiaalinen vastuu	1 2 3 4	1 2 3 4
Ihmissuhdetaidot	1 2 3 4	1 2 3 4
<b>Sopeutuminen</b>		
Todellisuudentaju	1 2 3 4	1 2 3 4
Joustavuus	1 2 3 4	1 2 3 4
Ongelmanratkaisu	1 2 3 4	1 2 3 4
<b>Paineensieto</b>		
Stressinsieto	1 2 3 4	1 2 3 4
Impulssien hallinta	1 2 3 4	1 2 3 4
<b>Yleinen hyvinvointi</b>		
Optimismi	1 2 3 4	1 2 3 4
Onnellisuus	1 2 3 4	1 2 3 4

<b>Tavoitteet + mahdollinen tukihenkilö</b>	<b>Toimenpiteet:</b>	<b>Kehityksen seurantamittari:</b>	<b>Aikataulu:</b>
Esim. Kehittää omia ongelmanratkaisutaitoja joustavammaksi	Konkreettiset toimet	Esim. kehityskeskustelu	

(Saarinen 2001: 258-259.)

## Saatekirje

Hei!

Olemme Metropolia ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoita. Teemme opinnäytetyömme aiheesta *tunneälykäs työntekijä lapsen tunne-elämän tukijana*. Tutkimuskysymyksemme on: *Miten työntekijän tunneälykyys tukee lastenkodin nuorten tunne-elämää?* Opinnäytetyömme keskeisimmät käsitteet ovat: *tunteet, tunne-elämä, tunneälykyys ja aikuisen rooli lapsen tunne-elämän tukijana*. Opinnäytetyön tavoitteena on osoittaa, että työntekijän rooli on merkittävä lapsen tunne-elämän tukijana ja kuvata miten tunneäly näkyy työssä sekä miten työntekijän tunneäly hyödyttää nuoren tunne-elämää.

Teoriassa kuvaamme tunteita ja tunne-elämää keskittyen siihen, miten tunteet ja tasapainoinen tunne-elämä tukevat hyvinvointia ja mitä niiden saavuttaminen edellyttää. Tunneälykyyttä käsitellään tunnetaitojen avulla ja eri teorioita yhdistelemällä. Opinnäytetyön tutkimuksellinen osa koostuu lyhyestä kyselystä sekä teemahaastattelusta. Vastauksista voidaan hyödyntää suoria sitaatteja, kuitenkin tutkimustulokset tullaan kirjoittamaan siihen muotoon, ettei yksittäisen työntekijän vastausta voida tuloksista päätellä. Kyselyyn ja haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistumisen voi peruuttaa missä tahansa vaiheessa ennen tulosten raportointia. Huomioithan kuitenkin, että kyselyiden vastauksista ei voida yksittäisen vastaajaan vastausta poistaa, sillä vastaukset tallentuvat ilman tunnistetietoja.

Kysely koostuu yhdestä monivalintakysymyksestä ja kuudesta avoimesta kysymyksestä. Kysely toteutetaan Metropolia ammattikorkeakoulun E-lomake järjestelmällä, joka mahdollistaa vastaamisen tietoturvallisesti ja nimettömästi. Kyselyyn vastaaminen vie noin 20-30 minuuttia. Kyselyn lisäksi suoritamme haastattelut vapaaehtoisille työntekijöille (max. 3 hlö), joiden tarkoituksena on täydentää ja tuoda monipuolisuutta kyselyn perusteella saatuihin vastauksiin. Haastattelut tullaan toteuttamaan teemahaastatteluina yksityisesti yksikön omissa tiloissa (90 min/henkilö). Haastattelut toteutamme pareittain yhtä haastateltavaa kohden ja ne tullaan nauhoittamaan tutkimusta varten. Nauhoitetut tallenteet tullaan poistamaan tutkimustulosten analysoinnin jälkeen. Haastateltavien henkilötietoja ei tulla luovuttamaan ulkopuolisille tutkimuksen missään vaiheessa.

Opinnäytetyössä sitoudumme noudattamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja tutkimuseettisiä ohjeita. Haastateltavien kanssa laadimme suullisen tutkimussopimuksen, jossa sitoudumme noudattamaan salassapitovelvollisuutta ja työntekijän yksityisyyden suojaa. Olemme saaneet virallisen tutkimusluvan tutkimuksen toteuttamiseksi. Tutkimuksen kirjallinen tuotos tullaan arkistoimaan tietokantaan myöhempää tutkimusta varten.

Kyselyyn vastataan 29.5-15.6.2018 välisenä aikana. Linkki kyselyyn: [tässä](#)

Haastattelut toteutamme joustavasti kesäkuun aikana.

Vastaamme mielellämme mahdollisiin lisäkysymyksiin opinnäytetyötä koskien!

Ystävällisin terveisin, Nora Eriksson ja Jutta Ihamäki

## Kysely

Hei, Opiskelemme Metropolia ammattikorkeakoulussa sosiaalialan tutkinto-ohjelmassa. Teemme opinnäytetyötä aiheesta "*Tunneälykäs työntekijä lapsen tunne-elämän tukena*". Opinnäytetyömme avainkäsitteet ovat tunteet, tunne-elämä, tunneäly ja aikuisen merkitys (lapsen tunne-elämälle). Tutkimuskysymyksemme on "Kuinka työntekijän tunneälykyys näkyy lastensuojelussa?". Painopisteemme on tunne-elämässä, koska tunteiden merkitys elämässä on suuri, ja yhdessä tietoisien ajattelun kanssa ne muodostavat ihmisen käyttäytymisen. Lapsi tarvitsee aikuista tunne-elämän tueksi.

Tämän kyselyn tavoitteena on selvittää mitkä tunneälykkyyden osatekijät korostuvat lastensuojelutyössä ja millaisin keinoin työntekijät tukevat lapsen tunne-elämää. Kysely koostuu kuudesta kysymyksestä, joista ensimmäinen on monivalintakysymys. Loput viisi kysymystä ovat avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastaamiseen kuluu noin 20-30 minuuttia. Kysely on toteutettu tietoturvallisesti ja kyselyssä ei tulla keräämään vastaajien tunnistetietoja.

### Tunneälykäs työntekijä lapsen tunne-elämän tukijana

**Tunneäly** on yksi tunnustettu älykkyyden muoto, jota voidaan mitata ja kehittää. Tunneäly on monen tekijän muodostama kokonaisuus, joka perustuu ihmiseen persoonallisuuteen, tunteisiin, motiiveihin ja kognitioon. Tunneälykäs ihminen ymmärtää tunteiden merkityksen elämässä ja osaa toimia empaattisesti ja yhteistyössä muiden kanssa. (Mayer 2006.) **Tunne-elämä** koostuu tunteista ja tunteiden säätelystä. Tasapainoinen tunne-elämä on kykyä muodostaa sekä ilmaista tunteita tarkoituksen mukaisesti ja tilanteeseen sopivalla tavalla, kykyä myötäelää toisen tunteita ja kykyä ymmärtää miten omat tunnereaktiot vaikuttavat vuorovaikutukseen. (Kokkonen 2010.)

### Tunneällyn osatekijät

Bar-Onin teoriassa tunneälykyys on ihmisen kykyä selviytyä ympäristön vaatimuksista. Teoria koostuu viidestä toiminnan eri ulottuvuuksista määrittävästä päätekijästä, jotka ovat *intrapersonalliset tekijät, interpersoonalliset tekijät, sopeutuminen, paineensieto ja yleinen hyvinvointi*. Päätekijät koostuvat puolestaan toisiinsa vaikuttavista 15 osatekijästä, jotka puolestaan määrittävät asenteita, ajattelutapoja, toimintamalleja sekä tapoja reagoida. (Saarinen 2001.)

1. Alapuolelle on listattu Bar-Onin teorian mukaisesti tunneällyn osatekijät päätekijän alle. **Valitse näistä yhteensä 3-5 osatekijää, joita pidät oman työsi kannalta merkityksellisimpinä.** Voit valita haluamasi osatekijät vapaasti minkä tahansa päätekijän alta.

#### Intrapersonalliset eli ihmisen sisäiset tekijät

- Itsetuntemus (Kykyä tarkastella ja ymmärtää itseään ja omaa käyttäytymistään sekä kykyä hyväksyä itsensä.)
- Omien tunteiden tiedostaminen (Kykyä tunnistaa, ymmärtää ja eritellä omia tunteitaan.)
- Vakuuttavuus (Kykyä ilmaista omia myönteisiä sekä kielteisiä tunteita, ajatuksia ja mielipiteitä sekä pitää puolensa rakentavalla tavalla.)
- Itsenäisyys (Kykyä ajatella ja toimia oma-aloitteisesti sekä tehdä itsenäisiä päätöksiä.)
- Itsensä toteuttaminen (Kykyä ymmärtää ja hyödyntää omia kykyjä ja mahdollisuuksia.)

#### Interpersoonalliset eli ihmisen vuorovaikutustekijät

- Empatia (Kykyä samaistua toiseen henkilöön ja tulkita henkilön sanatonta viestintää.)
- Sosiaalinen vastuunotto (Kykyä toimia osallistuvana, aktiivisena ja yhteistyöhaluisena ryhmän jäsenenä.)

- Ihmissuhteet (Kykyä luoda ja ylläpitää läheisiä ja tyydyttäviä vuorovaikutussuhteita.)

#### **Sopeutuminen eli tekijät, jotka kuvaavat ihmisen kykyä selvitä ympäristön haasteita**

- Todellisuudentaju (Kyky suhteuttaa asiat oikeisiin mittasuhteisiin sekä kykyä arvioida yhteyttä subjektiivisen kokemuksen ja objektiivisen tilanteen välillä.)
- Joustavuus (Kykyä sopeuttaa omat tunteet, ajatukset ja käytös tilanteeseen ja ympäristöön sopivaksi.)
- Ongelmanratkaisu (Kykyä määritellä ongelmia ja luoda toimivia ratkaisuja.)

#### **Paineensieto eli tekijät, jotka kuvaavat ihmisen kykyä sietää ja kestää stressiä**

- Stressinsieto (Kykyä kestää epämiellyttävältä, haastavalta ja raskaalta tuntuja asioita.)
- Impulssien hallinta (Kykyä hillitä omia hetkellisiä ajatuksia, tunteita ja houkutuksia.)

#### **Yleinen hyvinvointi eli tekijät, jotka kuvaavat ihmisen suhdetta maailmaan ja elämään**

- Optimismi (Kykyä nähdä elämän hyvät puolet ja ylläpitää myönteistä asennetta, myös vastoinkäymisissä.)
- Onnellisuus (kykyä olla tyytyväinen itseensä ja elämäänsä sekä kykyä nauttia elämästä täysipainoisesti.)

- **Miksi valitsit juuri nämä osatekijät?** (Perustele lyhyesti valintasi)

### **Henkilökohtaiset ja sosiaaliset taidot**

Tunneäly kuvaa ihmisen mahdollisuuksia oppia elämän kannalta tärkeitä tunteita, mutta se ei tarkoita, että ihminen käytännössä osaa kaikki tunnetaidot. Goleman jakaa tunneälyn viiteen eri osatekijään **itsetuntemukseen, itsehallintaan, empatiaan ja ihmissuhteiden hoitoon**, jotka voidaan yhdistää kahdeksi kokonaisuudeksi osatekijään liittyvien tunnetaitojen perusteella. Nämä ovat henkilökohtaiset tunnetaidot ja sosiaaliset tunnetaidot. (Goleman 1995; 1998.)

**Henkilökohtaiset taidot** ovat tunneälyn perusta ja kuvaavat kuinka ihminen tuntee ja hyväksyy itsensä sekä tunteensa.

#### ***Itsetuntemus***

Itsetuntemus on ihmisen kykyä olla tietoinen omista tunteista, mieltymyksistään ja voimavaroistaan. Ihminen, jolla on hyvä itsetuntemus tiedostaa omat heikkoutensa ja vahvuutensa, on itsevarma ja päättäväinen sekä omaa hyvän paineiden sietokykyä.

#### ***Itsehallinta***

Itsehallinta on kykyä hallita oma tunteita, mielihaluja ja voimavaroja. Hyvä itsehallinta mahdollistaa tunteiden hallinnan ja toiminnan paineen alla, jolloin ihminen kykenee hallitsemaan tunteensa myös sellaisissa tilanteissa, jotka aiheuttaisivat muissa ihmisissä vahvoja tunnereaktiota.

#### ***Motivaatio***

koostuu kolmesta taidosta, jotka ovat kunnianhimo, sitoutuminen ja aloitekyky. Nämä taidot antavat ihmiselle halun kehittyä ja pyrkiä parempiin suorituksiin. (Goleman 1995, 1998.)

**Sosiaaliset taidot** kuvaavat, kuinka ihminen on tietoinen muiden tarpeista ja tunteista sekä kuinka pystyy tekemään yhteistyötä muiden kanssa.

#### ***Empatia***

Ihmisen elämäntilanne ja oma elämäkokemus vaikuttavat kykyyn tuntea empatiaa. Empatia on

muiden ihmisten tunteiden havaitsemista ja niihin vastaamista. Ihminen, jolla on kehittynyt empatiakyky on herkkä toisten tunteille. Mitä kehittyneempi empatiakyky ihmisellä on, sitä pienempien viestin kautta ihminen ymmärtää toisen ihmisen tunteita.

### ***Ihmissuhteiden hoito***

Ihmissuhteiden hoito yhdistää emotionaaliset ja sosiaaliset taidot, joka mahdollistaa ihmiselle kyvyn toimia yhteistyössä muiden kanssa. Tällä osa-alueella taitavaa ihmistä voidaan sanoa sosiaalisesti älykkääksi. (Goleman 1995, 1998.)

2. **Millaisissa tilanteissa työntekijän kyky tunnistaa ja hallita omia tunteitaan korostuu?** (esim. kuvaile tilannetta, jossa mielestäsi työntekijän kyky tunnistaa/hallita omia tunteitaan on ollut erityisen tärkeää.)
3. **Mitä empaattisuus vaatii työntekijältä?** (Kuvaile lyhyesti näkemystäsi siitä, mitä ominaisuuksia, taitoja tai/ja muita tekijöitä empatia työssäsi mielestäsi vaatii.)

### **Työntekijä lapsen tunne-elämän tukijana**

Tasapainoinen tunne-elämä on osa ihmisen hyvinvointia, joka vaatii tunteita ja tietoista ajattelua. Tietoinen ajattelu tunteiden tukena mahdollistaa tunteiden hallinnan ja tunteet tietoisesta ajattelun tukena tunteiden suhteuttamista ympäristöön. (Nummenmaa 2010.) Tunne-elämän kehityksen kannalta varhaislapsuus ja murrosikä ovat tärkeitä vaiheita. Lapsi tarvitsee aikuista tunne-elämänsä tueksi. (Puura & Laukkanen 2016; Kaltiala-Heino 2013.)

4. **Millainen merkitys työntekijällä on lapsen tunne-elämälle?** (Kuvaile miksi työntekijä on tärkeä lapsen tunne-elämälle.)
5. **Mitä rooli lapsen tunne-elämän tukijana vaatii työntekijältä?** (Esim. työntekijän ominaisuuksia tai taitoja)
6. **Kuvaile konkreettisia keinoja, miten työntekijä tukee lapsen tunne-elämää** (Kerro konkreettisia keinoja kuinka lapsen tunne-elämää tuetaan. Esim. omien tunteiden tunnistaminen, tunteiden sanoittaminen ja/tai muut menetelmät.)

- **Haluatko sanoa jotain aiheeseemme tai kyselyymme liittyen?**

#### Lähteet:

Goleman, Daniel 1995. Tunneäly: lahjakkuuden koko kuva. Suom. Kankaanpää, Jaakko. Otava: Helsinki.  
 Goleman, Daniel 1998. Tunneäly työelämässä. Suom. Kankaanpää, Jaakko. 8. painos. Otava: Helsinki.  
 Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2013. Aggressio lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa Nurmi, Päivi (toim.) lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä. 47-66.  
 Kokkonen, Marja 2010. Ihastuttavat vihastuttavat tunteet: opi tunteiden säätelyn taito. PS-kustannus: Juva.  
 Mayer, John 2006: New Field Guide to Emotional Intelligence. Teoksessa: Ciarrochi, Joseph & Forgas, Joseph & Mayer, John (toim.) Emotional intelligence in everyday life. Psychology Press: Philadelphia. 3-26.  
 Nummenmaa, Lauri 2010: Tunteiden psykologia. Tammi: Helsinki.  
 Puura, Kaija & Laukkanen, Eila 2016. Biopsykososiaalinen kehitys. Teoksessa Kumpulainen, Kirsti & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Duodecim: Helsinki. 20-22.  
 Saarinen, Mikael 2001. Tunne älysi: älyä tuntevasi. WSOY: Helsinki.

## Teemahaastattelun runko

### TEEMA 1: TYÖNTEKIJÄN TUNNEÄLY

#### Omien tunteiden tunnistaminen ja hallinta

- miksi tärkeää?
- millaisissa tilanteissa korostuu?
- miten kehittää?

#### Sosiaaliset taidot ja empatia

- miksi tärkeää?
- millaisissa tilanteissa korostuu?
- milloin ja miksi voi tuntua haastavalta toimia empaattisesti?

### TEEMA 2: LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN HAASTEET

- millaisia haasteita?
- miten haasteet näkyvät arjessa?

### TEEMA 3: TYÖNTEKIJÄ LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN TUKIJANA

- miksi lapsi tarvitsee tukea?
- mikä on työntekijän rooli lapsen tunne-elämän tukijana?
- millaisin keinoin lapsen tunne-elämää voi tukea?